

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

**КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОГО, ЦИВІЛЬНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО
ПРАВА І ПРОЦЕСУ**

ПОГОДЖЕНО:

Завідувач кафедри,

доктор юридичних наук, професор

Ніщимна С.О.

«___»_____ 2019 р.

СИЛАБУС

**навчального курсу «Цивільне та сімейне право»
спеціальність 081 «Право»
форма навчання: денна**

РОЗРОБНИК:

доцент кафедри,

кандидат юридичних наук

Самофалов О.Л. _____

ЗАТВЕРДЖЕНО:

на засіданні кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і
процесу

Протокол № ___ від «__» _____ 2019 р.

Кредити та кількість
годин:

10 кредитів ECTS; години: 66 лекційних, 64
семінарських, 20 практичних та 150 самостійна
робота.

Чернігів - 2019

Анотація курсу

Право, як сукупність відомих загальнообов'язкових норм (право в об'єктивному змісті), має своєю загальною задачею регулювання відносин між людьми. Одні з цих відносин воно регулює примусовим чином, так що окремі частки особи своєю волею, своїми частками угодами їх змінити не можуть: усі визначення в цій області виходять з одного єдиного центра, від однієї єдиної волі – волі держави. Так саме обстоїть справа в сфері державного права, кримінально права і т.д. І в цьому змісті публічне право може бути характеризоване як система юридичної централізації: усе воно перейнято духом субординації, принципом влади і підпорядкування.

В інших сферах відносин держава застосовує інший прийом: вона не регулює їх від себе і примусово, а передає їх регулювання приватній волі і приватним угодам; сама ж займає позицію влади і тільки охороняє те, що буде встановлено приватними особами – приватне право. Унаслідок цього норми права в цих областях мають характер не примусовий (*ius cogens*), а лише диспозитивний (*ius dispositivum*) і можуть бути приватною волею відсторонені (*pactis privatorum mutari possunt*). Іншими словами, держава не ставить себе в положення єдиного центра визначень, а, навпроти, припускає наявність безлічі маленьких автономних центрів, що регулюють свої відносини самі. Це і є область приватного чи цивільного права – *ius privatum*. Саме цю думку власне, кажучи, мали на увазі і римські юристи, коли говорили «*publicum ius est quod ad statum rei romanae spectat, privatum quod ad singulorum utilitatem*».

Цивільні права і обов'язки виникають з дій громадян і організацій, які в силу загальних правил цивільного законодавства породжують цивільні права і обов'язки.

Мета курсу

Мета навчальної дисципліни полягає у досконалому опануванні курсантами та студентами змісту цивільно-правових і сімейних інститутів, основними теоретичними та практичними засадами правового регулювання особистих немайнових і майнових цивільних і сімейних правовідносин, глибокому засвоєнню теоретичного матеріалу, усвідомленню безумовного використання у майбутній практичній діяльності актів цивільного та сімейного законодавства, у навчанні студентів орієнтуватися в чинному цивільному і сімейному законодавстві, тлумачити нормативно-правові акти та вміло застосовувати їх в реальних умовах своєї майбутньої професійної діяльності.

Організація навчання

Тематичний план

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Семінари	Практичні заняття	Самостійна робота
Розділ 1. Загальні положення цивільного права. Суб'єкти цивільних відносин.						
1	Цивільне право як галузь українського права	4	2			2
2	Цивільне законодавство України	4		2		2
3	Цивільні правовідносини	6	2	2		2
4	Фізичні особи як суб'єкти цивільних відносин	6	2			4

5	Юридичні особи.	6	2	2		2
6	Участь держави, територіальні громади у цивільних відносинах	4		2		2
Розділ 2. Об'єкти у цивільному праві. Правочини. Представництво, довіреність та строки цивільному праві.						
7	Об'єкти цивільних правовідносин.	8	2	2		4
8	Правочини: поняття, види, форми, умови дійсності та недійсності.	8	2	2		4
9	Представництво і довіреність.	8			4	4
10	Строки та терміни в цивільному праві.	6	2	2		2
Розділ 3. Право власності. Інші речові права.						
11	Загальні положення права власності.	12	2		4	6
12	Захист права власності.	6		2		4
13	Права інтелектуальної власності	6	2			4
14	Суміжні речові права	6	2	2		2
Розділ 4. Загальні положення про зобов'язання. Забезпечення зобов'язань. Правові наслідки порушення зобов'язання.						
15	Загальні положення про зобов'язання	10	2	2		6
16	Забезпечення виконання зобов'язання	12	2	2	4	4
17	Відповідальність у цивільному праві.	8	2	2		4
Розділ 5. Загальні положення про договір. Купівля. Дарування. Рента.						
18	Категорія договору у цивільному праві	8	2	2		4
19	Договір купівлі-продажу	8	2	2		4
20	Договір дарування	8	2	2		4
21	Договір ренти	6				6
Розділ 6. Загальні положення про оренду. Підрядні відносини. Перевезення. Зберігання						
22	Договір оренди	8	2	2		4
23	Договір підряду	8	2	2		4
24	Договір перевезення.	6	2	2		2
25	Договір зберігання.	8	2	2		4
Розділ 7. Кредитно-розрахункові відносини. Страхування. Комерційна концесія. Спільна діяльність.						
26	Договори позики та кредиту.	8	2	2		4
27	Договір банківського	4	2			2

	вкладу.					
28	Розрахунки.	4		2		2
29	Договір страхування	8	2	2		4
30	Договір комерційної концесії. Спільна діяльність.	6		2		4
Розділ 8. Позадовісні зобов'язання. Відшкодування шкоди.						
31	Загальні положення про позадовісні зобов'язання.	14	2			12
32	Загальні положення про відшкодування шкоди.	16	2	2		12
Розділ 9. Спадкові відносини. Реалізація спадкових прав.						
33	Загальні положення про спадкування.	8	2	2	2	2
34	Спадкування за заповітом.	8	2	2	2	2
35	Спадкування за законом	8	2	2	2	2
36	Спадковий договір	6		2		4
Розділ 10. Сімейні відносини. Особисті права та обов'язки батьків та дітей. Усиновлення, опіка, піклування.						
37	Поняття та принципи сімейного права України. Шлюбні правовідносини.	6	2	2		2
38	Шлюб. Права та обов'язки подружжя	4	2			2
39	Немайнові права та обов'язки батьків і дітей.	6	2	2		2
40	Майнові права та обов'язки батьків, дітей та інших членів сім'ї.	6	2	2		2
41	Влаштування дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.	8	2	2	2	2
Всього годин за курсом		300	66	64	20	150

Завдання до семінарів та практичних занять

Семінарські заняття

Готуючись до семінарського заняття Ви маєте підготувати конспект питань, що містяться в плані відповідної теми. Наявність конспекту та ваша присутність на занятті є запорукою успішної роботи та отримання балів (їх кількість залежить від вашої активності

та якості підготовки). Відсутність конспекту або неповний конспект, навіть за умови вашої присутності на семінарі, оцінюється в 0 балів.

Тема 2. Цивільне законодавство України

План

1. Предмет, методи та функції цивільного права..
2. Загальні положення цивільного законодавства.
3. Співвідношення цивільного права з іншими галузями права.
4. Етапи розвитку цивілістичної науки.
5. Поняття цивільного законодавства.
6. Дія цивільного законодавства у часі, просторі і за колом осіб.
7. Застосування цивільного законодавства за аналогією.
8. Роль судової практики в удосконаленні, тлумаченні та застосуванні цивільного законодавства.

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України. Прийнятий 16.01.2003р.
2. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.
3. Цивільне право : Навч. посіб. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого", Наук. б-ка ; уклад. В. В. Брагінська ;. – Х., 2012. – Вип. 3.
4. Цивільне право : підручник : у 2 т. / НУ "ЮАУ ім. Я. Мудрого" ; за ред. :В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2011. – Т. 1–2. Т. 1. – 656 с.,Т. 2. – 816 с.
5. Сімейне право України: Підручник / За заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилінкової. – К.: Юрінком Інтер, 2011. — 200 с.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова,-К,Юрінком Інтер,2007р.
2. Сімейне право України,Підручник, В.І.Борисова,-К,Юрінком Інтер,2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,- Кондор,2006р.
4. Зобов'язальне право: теорія і практика. Навч.посібник / О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова, В.В. Луць та ін.; За ред. О.В, Дзери, - К Юрінком Інтер, 2006.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>
4. Право України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://pravoua.com.ua/ua/index.php?linkmy=golovna>
5. Правовий експерт [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://lawexpert.com.ua>
6. Український юридичний портал [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.zakoni.com.ua>
7. Український юрист [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://ukrjurist.com/>
8. Урядовий кур'єр [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://ukurier.gov.ua/uk/>

Тема 3. Цивільні правовідносини

План

1. Поняття цивільних правовідносин.
2. Структура цивільних правовідносин.
3. Загальна характеристика суб'єктів і об'єктів цивільних правовідносин.
4. Зміст цивільно-правових відносин.
5. Види цивільних правовідносин.
6. Відмінності між об'єктом правовідносин і об'єктом права
7. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин

Рекомендована література***Основна***

1. Цивільний кодекс України. Прийнятий 16.01.2003р.
2. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.
3. Цивільне право : Навч. посіб. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого", Наук. б-ка ; уклад. В. В. Брагінська ;. – Х., 2012. – Вип. 3.
4. Цивільне право : підручник : у 2 т. / НУ "ЮАУ ім. Я. Мудрого" ; за ред. :В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2011. – Т. 1–2. Т. 1. – 656 с., Т. 2. – 816 с.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова,-К,Юрінком Інтер,2007р.
2. Сімейне право України,Підручник, В.І.Борисова,-К,Юрінком Інтер,2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,-Кондор,2006р.
4. Зобов'язальне право: теорія і практика. Навч.посібник / О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова, В.В. Луць та ін.; За ред. О.В, Дзери, - К Юрінком Інтер, 2006.
5. Зобов'язальне право: теорія і практика. Навч.посібник / О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова, В.В. Луць та ін.; За ред. О.В, Дзери, - К Юрінком Інтер, 2006.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 5. Юридичні особи.**План**

1. Поняття цивільної правоздатності фізичної особи
2. Поняття та види цивільної дієздатності
3. Підстави та правові наслідки визнання фізичної особи недієздатною або обмежено дієздатною
4. Поняття та правові наслідки визнання громадянина безвісно відсутнім та померлим.
5. Поняття та ознаки юридичної особи
6. Порядки утворення та припинення діяльності юридичної особи.
7. Цивільна правосуб'єктність юридичних осіб. Філіали та представництва юридичної особи
8. Класифікація юридичних осіб.

9. Господарські товариства як юридичні особи

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України. Прийнятий 16.01.2003р.
2. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.
3. Цивільне право : Навч. посіб. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого", Наук. б-ка ; уклад. В. В. Брагінська ;. – Х., 2012. – Вип. 3.
4. Цивільне право : підручник : у 2 т. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2014 – Т. 2. – 816 с.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2007р.
2. Сімейне право України,Підручник, В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,-Кондор,2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 6. Участь держави, територіальні громади у цивільних відносинах

План

1. Держава, АРК як суб'єкти цивільного права
2. Територіальні громади як суб'єкти цивільного права
3. Правові форми участі держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах.
4. Органи та представники, через яких діють у цивільних відносинах держава, Автономна Республіка Крим та територіальні громади. Відповідальність за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим та територіальних громад.
5. Розмежування відповідальності за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад та створених ними юридичних осіб.
6. Відповідальність за зобов'язаннями держави, АРК, територіальних громад.

Задача № 1.

Державний сільськогосподарський заклад освіти третього рівня акредитації через серію фізичних експериментів для навчальних цілей допустив перевищення витрат електроенергії на суму 1 млн. 300 тис. грн. за поточний рік. Компенсувати витрати планувалося завдяки тому, що з набором студентів-контрактників із держав Близького Сходу інститут отримає необхідні додаткові кошти. Але через напружений економічний і політичний стан у державах, з яких планувалося здійснити набір студентів, їх кількість значно скоротилася.

Керівництво ВЗО на вимоги ПАТ „Одессаобленерго” сплатити борг відповіло в усній формі, що держава як власник ВЗО покриє усі борги з державного бюджету. Коли ПАТ „Одессаобленерго” попередило про можливість припинення через три дні електропостачання та вимагало гарантій сплати боргу, ректорат написав офіційну відповідь, де підтвердив свої попередні усні гарантії сплати боргу за рахунок держави.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Охарактеризуйте учасників даних цивільних правовідносин за класифікацією юридичних осіб.

2. Яка форма участі держави у даному випадку?

3. Як вирішити справу?

Задача № 2

Мешканці багатоквартирного будинку пред'явили позов до Міністерства з надзвичайних ситуацій. Як з'ясувалося, на 10 поверху розпочалася пожежа, під час тушіння якої пожежники залили всі квартири, розташовані нижче. Майно мешканців та їх квартири були суттєво пошкоджені.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

Завдання №3

Територіальна громада м. Львова уклала з польською фірмою «Квант» контракт на постачання машини для укладки асфальтового покриття «Broadway» вартістю 2 млн. євро.

Польська фірма виконала свої зобов'язання, але територіальна громада не змогла розрахуватися своєчасно через брак коштів. З свого боку керівництво територіальної громади запевнило, що за її борги розрахується держава.

Проаналізуйте ситуацію. В якому розмірі держава відповідає за борги територіальних громад?

Завдання №4

Державний сільськогосподарський навчальний заклад третього рівня акредитації у зв'язку з проведенням серії фізичних експериментів для навчальних цілей допустив перевитрати електроенергії на суму 1 млн. 300 тис. грн за поточний рік. Компенсувати витрати планувалося з додаткових коштів, які мали надійти до ВНЗ з набором студентів-контрактників із держав Близького Сходу. Але через напружений економічний і політичний стан у державах, з яких планувалося здійснити набір студентів, їх кількість значно скоротилася.

Керівництво ВНЗ на вимоги ВАТ «Харківобленерго» сплатити борг відповіло в усній формі, що держава як власник ВНЗ покриє усі борги з державного бюджету. Коли ВАТ «Харківобленерго» попередило про можливість припинення через три дні електропостачання та вимагало гарантій сплати боргу, ректорат написав офіційну відповідь, де підтвердив свої попередні усні гарантії сплати боргу за рахунок держави.

Проаналізуйте ситуацію з юридичної точки зору й визначте відповідальність держави в цьому випадку.

Завдання № 5

Керівництво Чорноморського пароплавства вирішило передати в оренду теплохід «Леонід Собінов» українсько-грецькій компанії «Фрейд лайн шіпінг ЛТД» з наступним переходом до неї права власності на це судно. Окрім того, це ж керівництво взяло в оренду підрозділ продовольчого забезпечення флоту і потім перетворило його на акціонерне товариство закритого типу. Прокуратура підготувала подання про визнання таких дій незаконними.

Проаналізуйте вказану ситуацію. Чи правильно зробила прокуратура?

Завдання № 6

Мешканці багатоквартирного будинку пред'явили позов до Міністерства з надзвичайних ситуацій. Як з'ясувалося, на 10 поверху розпочалася пожежа, під час тушіння якої пожежники залили всі квартири, розташовані нижче. Майно мешканців та їх квартири були суттєво пошкоджені.

Чи підлягає позов задоволенню? Вирішіть питання про відшкодування збитків, завданих діями пожежників.

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. №436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.
3. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.
4. Цивільне право : Навч. посіб. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого", Наук. б-ка ; уклад. В. В. Брагінська ;. – Х., 2012. – Вип. 3.
5. Цивільне право : підручник : у 2 т. / НУ "ЮАУ ім. Я. Мудрого" ; за ред. :В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2011. – Т. 1–2. Т. 1. – 656 с.,Т. 2. – 816 с.
6. Цивільне право : підручник : у 2 т. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2014 – Т. 2. – 816 с.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2007р.
2. Сімейне право України,Підручник, В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,- Кондор,2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 7. Об'єкти цивільних правовідносин

План

1. Поняття та види об'єктів цивільних прав
2. Речі як об'єкти цивільних прав
3. Цінні папери як об'єкти цивільних прав
4. Дії, послуги, результати робіт та зобов'язальні вимоги як об'єкти цивільних прав
5. Результати інтелектуальної, творчої діяльності як об'єкти цивільних прав
6. Нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав
7. Гроші та валютні цінності як об'єкти цивільних прав
8. Цінні папери як об'єкти цивільних прав
9. Зобов'язальні вимоги як об'єкти цивільних прав
10. Результати інтелектуальної, творчої діяльності як об'єкт цивільних прав

Рекомендована література

Основна

1. Конституція України від 28.06.1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.

3. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. №436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.
4. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.
5. Цивільне право : підручник : у 2 т. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2014 – Т. 2. – 816 с.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2007р.
2. Сімейне право України,Підручник, В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 8. Правочини: поняття, види, форми, умови дійсності та недійсності.

План

1. Поняття, види та класифікація правочинів
2. Форма правочинів
3. Умови дійсності правочинів
4. Тлумачення змісту правочину.
5. Відмова від правочину.
6. Правові наслідки недійсності правочину.
7. Правові наслідки недодержання вимоги щодо письмової форми правочину.
8. Правові наслідки вчинення правочину малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності.

Ситуаційні задачі:

Задача № 1. Гудима запропонував своєму колезі по роботі Давиденку купити у нього килим вартістю 450 грн. Після тривалих переговорів продавець погодився продати килим за 400 грн. Давиденко наполягав, щоб договір купівлі-продажу був посвідчений в нотаріальній конторі, оскільки на його думку без такого посвідчення він не може стати власником килима. Гудима відмовився від оформлення договору в нотаріальній конторі, зазначивши, що такі угоди взагалі не можуть бути нотаріально посвідчені.

Дайте аргументовану відповідь на доводи сторін ?

Задача № 2. На дні народження Кожухівського В. його батько Кожухівський Д. оголосив перед гостями, що він дарує сину квартиру і передав ключі від неї. Прийшовши через декілька днів в квартиру, син не зміг відчинити двері і виявив, що замок замінено, а батько пояснив, що передумав дарувати квартиру.

Кожухівський В. подав позов в суд про відібрання квартири у Кожухівського Д., оскільки вона перестала бути власністю з моменту дарування, що можуть підтвердити свідки.

Вирішіть справу з урахуванням вимог ст. 719 ЦК.

Задача № 3. Сухов позичив Щукіну 1000 грн., який обіцяв їх повернути через 6 місяців, але пройшов рік, а Щукін гроші не повернув, на всі вимоги Сухова Щукін не реагував.

Спираючись на показання свідків Сухов подав позов до суду про стягнення з Щукіна 1000 грн.

Вирішіть справу з урахуванням вимог ст. 1047 ЦК.

Визначте які з зазначених нижче дій;

а) є юридичними фактами (зокрема, правочинами);

б) не є юридичними фактами;

в) при певних обставинах можуть мати юридичне значення;

Домовленості:

- між директором магазину і художником - оформлювачем про оформлення торгового залу;
- між фізичними особами - засновниками про створення юридичної особи;
- між курсантами про написання курсової роботи на замовлення;
- між учасниками про передачу частки у статутному фонді товариства з обмеженою відповідальністю;
- між підприємством та студентом про оплату його навчання;
- між подружжям про довічне взаємне кохання;
- між двома фізичними особами про сплату грошової суми, як виграшу у картковій грі або спорі;
- між фізичними особами про спільний відпочинок в період відпустки;
- між фізичними особами про реєстрацію шлюбу у майбутньому (заручини) – проаналізуйте ст. 31 Сімейного Кодексу України;
- про участь в витратах у зв'язку з одруженням.

Заяви:

- рішення власника про створення юридичної особи;
- наймача про передачу йому у власність (приватизацію) квартири;
- про відмову від спадщини;
- про прийняття спадщини за заповітом;
- батька, про його згоду на усиновлення дитини;
- про прийом на роботу;
- розписка про прийняття виконаної роботи;
- претензія;
- позовна заява;
- пропозиція про укладення договору на визначених умовах;
- про зміну договору;
- про розірвання договору оренди;
- рекламне повідомлення в засобах масової інформації;
- про місце і час проведення вистави;
- запрошенні на весілля;
- розписка про відмову від стягнення заподіяних збитків.

Реальні дії:

- залишення речей в сейфі автоматичної камери зберігання;
- поїздка в тролейбусі;
- користування послугами міжміським телефонним зв'язком;
- будівництво житлового будинку;
- написання картини;
- виготовлення музичного інструмента на замовлення;

- фактичний вступ у володіння спадковим майном;
- відшкодування заподіяних збитків;
- повернення суми боргу.

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.
3. Цивільне право : Навч. посіб. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого", Наук. б-ка ; уклад. В. В. Брагінська ;. – Х., 2012. – Вип. 3.
4. Цивільне право : підручник : у 2 т. / НУ "ЮАУ ім. Я. Мудрого" ; за ред. :В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2011. – Т. 1–2. Т. 1. – 656 с.,Т. 2. – 816 с.
5. Цивільне право : підручник : у 2 т. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2014 – Т. 2. – 816 с.

Допоміжна

1. Зобов'язальне право: теорія і практика. Навч.посібник / О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова, В.В. Луць та ін.; За ред. О.В, Дзери, - К Юрінком Інтер, 2006.
2. Зобов'язальне право: теорія і практика. Навч.посібник / О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова, В.В. Луць та ін.; За ред. О.В, Дзери, - К Юрінком Інтер, 2006.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 9. Представництво і довіреність

План

1. Поняття та правова природа представництва
2. Підстави виникнення та види представництва
3. Представництво без повноважень
4. Довіреність та її види
5. Форма та строк довіреності
6. Порядок нотаріального посвідчення довіреностей
7. Довіреність юридичної особи
8. Припинення представництва та довіреності.
9. Передоручення

Ситуаційні задачі:

Задача 1

Приватне підприємство „Піцца” замовило у торгового підприємства „Лінда” чотири газові плити виробничої марки „Елліс-118” на умовах сплати в 5-ти денний строк з дня надходження товару.

В передбачений договір термін ПП підприємство „Піцца” одержало від „Лінди” 4 коробки з упакованими газовими плитами, в яких згідно з пакувальним листом, що входив

до складу передбаченої договором товаророзпорядчої документації, мали бути упаковані газові плити марки „Елліс-118”. Відкривши тару, покупець виявив, що в даних коробках містяться плити виробничої марки „Елліс-128”, які за своїми експлуатаційними якостями не влаштовують покупця.

Підприємство „Піцца” звернулося до відправника, т.т. підприємства „Лінда” з вимогою в 10-ти денний термін з моменту одержання претензії замінити надіслані газові плити на ті, що передбачені договором. Відправник відмовився виконати вимогу одержувача товару, мотивуючи тим, що газових плит виробничої марки „Елліс-118” підприємства „Лінда” в своєму розпорядженні не мало і не має. Отже звинувачення щодо передачі товару неналежного асортименту є необґрунтованим.

При цьому відправник зажадав оплати переданого товару, як це передбачено договором.

Підприємство „Піцца” не виконала вимоги щодо сплати товару, залишивши претензію підприємства „Лінда” без відповіді. Підприємства „Лінда” звернулось до господарського суду з позовом про стягнення з підприємства „Піцца” вартості переданого товару і передбачених господарським договором штрафних санкцій.

Хто правий в даній ситуації. Вирішіть справу по суті.

Задача 2

Комунальне підприємство "Київтрансремонт" (в подальшому викладі іменується як покупець) 17 березня 2012 року звернулося з листом за підписом директора і головного бухгалтера підприємства до Білоцерківського шинного заводу "Россава" (в подальшому іменується як продавець) про відпуск протягом трьох місяців рівними партіями 900 шт. шин для вантажних автомобілів за ціною 777 грн. за штуку. В листі зазначалось, що прийняття товару мало відбуватись зі складу продавця, оплата мала здійснюватись протягом трьох днів від передання товару. На таких умовах продавець передав покупцеві в день подання листа 300 штук шин.

При зверненні покупця за наступною партією шин продавець зажадав плати за товар в розмірі 753 грн. за одну штуку, оскільки змінилась показники, що впливають на собівартість товару. (зросли тарифи на електроенергію та комунальні послуги).

Почувець відмовився від прийняття шин за підвищеною ціною і звернувся з претензією до продавця з вимогою передати решту товару за ціною, обумовленою в зазначеному листі, тобто виконати договір на умовах, прийнятих продавцем.

Продавець відмовився задовольнити претензійні вимоги покупця, мотивуючи свою відмову тим, що договір не був укладений.

Чи обґрунтована в правову аспекті вимога продавця?

Чи був у даному випадку укладений договір? Якщо має місце договір, то яка його видова характеристика?

Якими нормами права мали керуватися учасники даних відносин?

Задача 3

За справою Жудрової до Жудрова про стягнення аліментів на утриманні дитини, відповідача позов не признав, посилаючись на те, Жудрова сама пішла від нього і, не дивлячись на всі вмовляння, не хоче повертатися. Зі своєї сторони відповідач заявив, що не заперечує необхідності утримувати сина, але лише при умові, що дружина до нього повернеться. В підтвердження того, що він добре відносився до жінки і віддавав їй в період спільного проживання всі гроші, Жудров просив допитати сусідок по квартирі Ситкіну і Пярину.

– *Чи мають правове значення факти, що приведенні Жудровим для обґрунтування своїх заперечень.*

– *ким встановлюються факти, що підлягають доказуванню.*

Задача 4

Герасимов взяв у борг у свого родича Федорова 170 грн. І видав останньому розписку. Через півроку Федоров подав в суд позов про стягнення з Герасимова 170 грн. В

судовому засіданні виявилось, що дійсна розписка Герасимова позивачем втрачена, однак відповідач не заперечував отримання від Федорова 170 грн. Районний суд відмовив Федорову у позові, оскільки ним не були надані письмові докази.

– Чи правильно поступив суд?

– Яке доказове значення має визнання сторін?

Задача 5

Позивач Комаров подав позов про поділ кімнати. Відповідач – домоуправління – представив суду висновок інспектора про технічну неможливість поділу спірної кімнати. Оскільки у справі виявилась заява позивача про призначення експертизи, то суд вирішив признати висновок інспектора як висновок експерта.

– Чи правильно поступив суд?

– Для встановлення яких фактів призначають експерта?

– У чому відмінності між висновком експерта і показаннями свідка?

Задача № 6.

Власниками квартири є Ковальчук Петро (15 років), Ковальчук Іван (8 років) та їх мати Ковальчук Г.В., які звернулись до нотаріуса з проханням посвідчити договір дарування квартири Ковальчуку Т.В. Нотаріус відмовив у посвідченні договору.

Чи правомірно вчинив нотаріус?

Обґрунтуйте.

Задача № 7.

До нотаріуса звернулось подружжя Козак В.О. та Козак Н.В. з проханням посвідчити договір купівлі-продажу автомобіля, який належить Власюк К.М., і щодо розпорядження яким власник видав довіреність Козаку В.О. Покупцем мала виступити Козак Н.В.

Які дії нотаріуса?

Задача № 8.

В забезпечення кредитного договору, укладеного між банком і Панасюком В.А., боржник вирішив передати в іпотеку квартиру, власником якої є Панасюк В.А., його дружина, Панасюк Т.П., їх сини Панасюк О.В. (17 років) та Панасюк І.В. (12 років).

Які дії нотаріуса, до якого звернувся Панасюк В.А.?

Задача № 9.

12 листопада 2003 року підприємець Коцюба Г.Т. уклав авторський договір з винахідником Висоцьким П.М. щодо створення корисної моделі автомату з продажу кави.

Після смерті 28 червня 2004 року Коцюби Г.Т. до нотаріальної контори звернувся син померлого Коцюба В.Г. з заявою про видачу свідоцтва про право на спадщину:

- на використання корисної моделі;
- на право присвоєння корисній моделі свого імені;
- на право на перешкоджання неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності;
- на право на перешкоджання будь-якому посяганню на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта права інтелектуальної власності (корисної моделі).

Які документи для видачі свідоцтва про право на спадщину має витребувати нотаріус?

Задача № 10.

До нотаріуса звернулися банк, громадянин Кондратюк і житлово-будівельний кооператив №58 (ЖБК №58). Вони мали намір посвідчити договір, в якому були б зазначені наступні умови:

1) Банк зобов'язується надати Кондратюку кредит в розмірі 25 000 доларів США на купівлю квартири.

2) ЖБК №58 зобов'язується передати у власність Кондратюку трьохкімнатну квартиру, а Кондратюк зобов'язується заплатити ЖБК № 58 суму в розмірі 10 000 доларів США за власні кошти і 25 000 доларів США за кошти, отримані в кредит.

3) Вказана квартира передається банку в іпотеку в забезпечення виконання зобов'язання по поверненню кредиту та сплати відсотків.

Що повинен роз'яснити нотаріус?

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.
3. Цивільне право : підручник : у 2 т. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2014 – Т. 2. – 816 с.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2007р.
2. Сімейне право України,Підручник, В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,-Кондор,2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 10. Строки та терміни в цивільному праві.

План

1. Загальні положення про цивільно-правові строки
2. Ознаки цивільно-правових строків
3. Строки позовної давності

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. №436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.
3. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.
4. Цивільне право : підручник : у 2 т. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2014 – Т. 2. – 816 с.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,-Кондор,2006р.
2. Зобов'язальне право: теорія і практика. Навч.посібник / О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова, В.В. Луць та ін.; За ред. О.В, Дзери, - К Юрінком Інтер, 2006.
3. Зобов'язальне право: теорія і практика. Навч.посібник / О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова, В.В. Луць та ін.; За ред. О.В, Дзери, - К Юрінком Інтер, 2006.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 11. Загальні положення права власності

План

1. Поняття і зміст права власності.
2. Придбання (виникнення) права власності.
3. Припинення права власності.
4. Поняття і види спільної власності. Об'єкти та суб'єкти права спільної власності.

Тестові завдання:

Завдання 1. Майно, що є у власності двох або більше осіб:

- 1) є власністю подружжя;
- 2) належить на праві власності одному із співвласників;
- 3) належить їм на праві спільної власності;**
- 4) належить їм на праві спільної сумісної власності;
- 5) належить їм на праві спільної часткової власності.

Завдання 2. Вкажіть вид спільної власності:

- 1) статутна;
- 2) договірна;
- 3) сумісна;**
- 4) організаційна;
- 5) обмежена.

Завдання 3. Вкажіть вид спільної власності:

- 1) організаційна;
- 2) часткова;**
- 3) договірна;
- 4) статутна;
- 5) необмежена.

Завдання 4. Частки у праві спільної часткової власності вважаються:

- 1) рівними;
- 2) пропорційними зробленому внеску;
- 3) рівними, якщо інше не встановлено за домовленістю співвласників;**
- 4) різними;
- 5) не визначеними.

Завдання 5. Поліпшення спільного майна є:

- 1) є власністю всіх співвласників;
- 2) є власністю того із співвласників, який їх зробив;
- 3) є власністю того із співвласників, який їх зробив, якщо такі поліпшення можна відокремити;**
- 4) не належать жодному із співвласників;
- 5) є власністю підрядчика.

Завдання 6. Співвласники мають право розпорядитися своєю часткою у праві спільної часткової власності:

- 1) за домовленістю з іншими співвласниками;
- 2) за згодою інших співвласників;
- 3) самотійно;**
- 4) якщо це передбачено законом;
- 5) якщо це не порушує прав інших співвласників.

Завдання 7. Якщо бажання придбати частку у праві спільної часткової власності виявили кілька співвласників, продавець ...:

- 1) зобов'язаний продати частку тому, хто першим виявив бажання придбати її;
- 2) має право вибору покупця;
- 3) визначає покупця за домовленістю з іншими співвласниками;
- 4) зобов'язаний продати частку тому із співвласників, хто зробив найкращу пропозицію;
- 5) має право продати частку особі, яка не є співвласником.

Завдання 8. У разі пред'явлення позову про переведення на позивача прав і обов'язків покупця при порушенні права переважної купівлі частки у праві спільної часткової власності:

- 1) договір купівлі-продажу є недійсним;
- 2) покупець має право вимагати відшкодування завданої шкоди;
- 3) позивач зобов'язаний внести на банківський рахунок продавця грошову суму у розмірі вартості частки;
- 4) позивач зобов'язаний внести на депозитний рахунок суду грошову суму, яку за договором повинен сплатити покупець;
- 5) позивач має право вимагати розірвання договору.

Завдання 9. Право власності на частку у праві спільної часткової власності переходить до набувача за договором:

- 1) з моменту досягнення згоди між сторонами;
- 2) з моменту передачі покупцю частки;
- 3) з моменту підписання договору;
- 4) з моменту укладення договору, якщо інше не встановлено домовленістю сторін;
- 5) з моменту оплати вартості частки.

Завдання 10. При продажі частки у праві спільної часткової власності продавець:

- 1) може продати частку будь-кому;
- 2) має право вибору покупця з числа інших співвласників;
- 3) не може продати частку без згоди інших співвласників;
- 4) зобов'язаний письмово повідомити інших співвласників про намір продати свою частку;
- 5) може продати частку з публічних торгів без повідомлення про це інших співвласників.

Завдання 11. Стягнення на частку у майні, що є у спільній частковій власності, може бути звернене:

- 1) на вимогу інших співвласників;
- 2) у разі згоди на це інших співвласників;
- 3) у разі недостатності у співвласника-боржника іншого майна, на яке може бути звернене стягнення;
- 4) у разі згоди співвласника-боржника;
- 5) якщо це передбачено договором між співвласниками.

Завдання 12. Спільною сумісною власністю є:

- 1) спільна власність двох або більше осіб;
- 2) власність двох або більше осіб;
- 3) власність двох або більше осіб із визначенням часток кожного з них у праві власності;
- 4) власність особи на дві або більше часток у праві власності;
- 5) спільна власність двох або більше осіб без визначення часток кожного з них у праві власності.

Завдання 13. Підставою виникнення права спільної сумісної власності є:

- 1) набуття майна подружжям;

- 2) купівля речі однією особою;
- 3) створення юридичної особи;
- 4) поділ майна;
- 5) вихід учасника із господарського товариства.

Завдання 14. Підставою виникнення права спільної сумісної власності є:

- 1) внесення частки до статутного капіталу господарського товариства;
- 2) купівля речі;
- 3) набуття майна за спільні грошові кошти членів сім'ї;**
- 4) створення господарського товариства;
- 5) купівля речі двома особами.

Завдання 15. До вимог про переведення на співвласника прав і обов'язків покупця застосовується позовна давність в:

- 1) 3 роки;
- 2) 5 років;
- 3) 6 місяців;
- 4) 10 років;
- 5) 1 рік.**

Завдання 16. Співвласники майна, що є у спільній сумісній власності:

- 1) розпоряджаються ним на власний розсуд;
- 2) володіють і користуються ним спільно, якщо інше не встановлено домовленістю між ними;**
- 3) користуються ним за згодою інших співвласників;
- 4) володіють і користуються ним з дозволу інших співвласників;
- 5) розпоряджаються ним, якщо проти цього не заперечують інші співвласники.

Завдання 17. Іноземні громадяни не можуть набувати на праві власності:

- 1) земельні ділянки житлової забудови;
- 2) земельні ділянки громадської забудови;
- 3) земельні ділянки сільськогосподарського призначення;**
- 4) землі лісового фонду;
- 5) землі рекреаційного призначення.

Завдання 18. Добросовісним набувачем є особа, яка:

- 1) знала, що вона придбаває майно в особи, яка не мала права його відчужувати;
- 2) завідомо знала, що вона придбаває майно в особи, яка не мала права його відчужувати;
- 3) могла знати, що вона придбаває майно в особи, яка не мала права його відчужувати;
- 4) не знала і не могла знати, що вона придбаває майно в особи, яка не мала права його відчужувати;**
- 5) передбачала, що вона придбаває майно в особи, яка не мала права його відчужувати.

Завдання 19. Про що вправі пред'явити позов співвласник у випадку продажу частки у праві спільної часткової власності з порушенням його переважного права на купівлю цієї частки?

- 1) про визнання такого договору недійсним;
- 2) про визнання такого правочину неукладеним;
- 3) про усунення перешкод у користуванні майном;
- 4) про повернення майна з чужого незаконного володіння;
- 5) про переведення на нього прав та обов'язків покупця за договором купівлі-продажу.**

Завдання 20. Хто є суб'єктом права приватної власності (власником):

- 1) ТзОВ „Смерічка”;**
- 2) Український народ;

- 3) Автономна Республіка Крим;
- 4) Львівська обласна державна адміністрація;
- 5) Територіальна громада, яка утворила юридичну особу.

Завдання 21. Кому передається у власність безхазяйне нерухоме майно за рішенням суду?

- 1) тому, хто його знайшов;
- 2) територіальній комуні;
- 3) державі;
- 4) територіальній громаді;**
- 5) українському народу.

Завдання 22. Протягом якого строку інші співвласники можуть реалізувати своє переважне право купівлі частки у спільній власності, якщо продавець такої частки їх письмово повідомив про свій намір продати частку? Вкажіть правильну відповідь.

- 1) якщо майно нерухоме – протягом 6 місяців;
- 2) якщо майно рухоме – протягом 1 місяця;
- 3) якщо майно рухоме – протягом 10 днів;**
- 4) якщо майно нерухоме – протягом 10 днів;
- 5) якщо майно нерухоме – протягом 1 року.

Завдання 23. Співвласники мають право розпорядитися своєю часткою у праві спільної часткової власності:

- 1) за домовленістю з іншими співвласниками;
- 2) за згодою інших співвласників;
- 3) самотійно;**
- 4) якщо це передбачено законом;
- 5) якщо це не порушує прав інших співвласників.

Завдання 24. У якій із запропонованих відповідей правильно вказана правова підстава припинення права власності:

- 1) арешт майна;
- 2) опис майна;
- 3) застава майна;
- 4) крадіжка майна;
- 5) припинення юридичної особи.**

Завдання 25. Протягом якого строку співвласник вправі звернутися до суду з позовом у разі продажу частки у праві спільної часткової власності з порушенням його переважного права на купівлю цієї частки? (Вкажіть строк позовної давності).

- 1) 6 місяців;
- 2) 1 рік;**
- 3) 15 місяців;
- 4) 3 роки;
- 5) 5 років.

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.
3. Цивільне право : підручник : у 2 т. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2014 – Т. 2. – 816 с.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,- Кондор,2006р.
2. Зобов'язальне право: теорія і практика. Навч.посібник / О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова, В.В. Луць та ін.; За ред. О.В, Дзери, - К Юрінком Інтер, 2006.
3. Зобов'язальне право: теорія і практика. Навч.посібник / О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова, В.В. Луць та ін.; За ред. О.В, Дзери, - К Юрінком Інтер, 2006.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 12. Захист права власності.

План

- 1.Поняття та засади захисту права власності.
- 2.Види позовів про захист права власності.
- 3.Порядок розрахунків власника з добросовісним та недобро-совісним набувачем при віндикації.
- 4.Негаторний позов.
- 5.Позови про визнання права власності.
- 6.Позови про захист прав учасників спільної власності.

Рекомендована література

Основна

1. Конституція України від 28.06.1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. №436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова,-К,Юрінком Інтер,2007р.
2. Сімейне право України,Підручник, В.І.Борисова,-К,Юрінком Інтер,2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,- Кондор,2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Задача № 1.

Баба Василина залишила у спадок онуку і онуці будинок з присадибною ділянкою. За заповітом будинок і присадибна ділянка ділиться між ними порівну. Онук через деякий час на своїй ділянці знайшов скарб і залишив його собі. Онука, дізнавшись про це, почала

вимагати від нього поділити скарб, але онук відмовив їй. Онука звернулася з позовом до суду.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Який вид правовідносин виник між онуком та онукою баби Василюни?
2. Охарактеризуйте юридичний факт, що став приводом до виникнення даних відносин?
3. Як вирішити ситуацію?

Задача № 2.

Горлов під час перебування у Цюрупинському лісі на вихідні виявив автомобіль ВАЗ-2101 без державних номерів. Даний автомобіль він загнав до свого гаражу у м. Цюрупинськ. Через півроку він звернувся до суду з вимогою про визнання права власності на знайдений автомобіль, яка не була задоволена.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Що є приводом для виникнення правовідносин власності на думку Горлова?
2. Який порядок набуття права власності на знахідку?
3. Що стало підставою для відмови у задоволенні заяви Горлова?

Задача № 3.

За договором купівлі-продажу мале підприємство “Аква” придбало у ТОВ “Вікторія” партію товару. При укладенні договору було передбачено, що покупець повинен забрати товар 1 липня, а він прибув за ним тільки 3-го липня і з’ясував, що під час грози 2-го липня в склад попала блискавка і товар згорів. Покупець пред’явив позов до продавця про надання йому тієї ж кількості і якості товару та відшкодування збитків.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Що є підставою виникнення права власності у підприємства “Аква”?
2. Хто несе в даному разі ризик випадкового знищення товару?
3. На кого було б покладено ризик випадкового знищення товару, у разі його відібрання й розміщення покупцем та розміщенням на іншому складі?
4. Охарактеризуйте обставину, що стала причиною знищення майна?

Задача № 4.

У 2003 р. Коваленко успадкувала після смерті батька третину двоповерхового будинку в м. Люботин та вирішила її продати. Оскільки бажаючих купити частку не знайшлося, справа з продажем затягнулася. Тим часом інші спадкоємці, які проживали в цьому будинку, подали до суду позов про стягнення з Коваленко частини витрат, які вони понесли у зв’язку з утриманням будинку. Свою вимогу вони мотивували тим, що Коваленко не сплачує комунальних платежів, які нараховуються за користування будинком. Коваленко проти позову заперечувала, вказуючи на те, що раз вона в успадкованому будинку не проживає, то і не повинна платити за ті послуги, які не отримувала. Відповідачка вказала, що в неї є інше житло, в якому вона мешкає, і за обслуговування якого вона вчасно сплачує комунальні платежі.

Питання: Відповіді потрібно давати з посиланням на відповідні частини та статті ЦК.

1. Що є підставою виникнення права власності?
2. У чому суть тягаря утримання майна і як він проявляється у даному разі?
3. Чи може бути накладене стягнення на житловий будинок (або його частину) за несплату комунальних платежів, якщо власники даного будинку відмовляються їх платити?

Тема 14. Суміжні речові права

План

1. Поняття та види інтелектуальної власності.
2. Право інтелектуальної власності як вид речового права.
3. Суб'єкти, об'єкти та підстави виникнення права інтелектуальної власності.
4. Зміст права інтелектуальної власності.
5. Здійснення права інтелектуальної власності.
6. Захист права інтелектуальної власності.
7. Система законодавства про інтелектуальну власність.
8. Загальні положення Закону України «Про авторське право та суміжні права»
9. Авторське право як підгалузь цивільного права.
10. Загальні положення авторського права (суб'єкти, об'єкти, зміст).
11. Загальні положення суміжних прав (суб'єкти, об'єкти, зміст).
12. Суміжні права та патентне право як інститути цивільного права.
13. Загальні положення патентного права (суб'єкти, об'єкти, зміст)

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. №436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.
3. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова, -К, Юрінком Інтер, 2007р.
2. Зобов'язальне право: теорія і практика. Навч. посібник / О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова, В.В. Луць та ін.; За ред. О.В. Дзери, - К Юрінком Інтер, 2006.
3. Ненахов Г.С., Кекишева Н.П., Максимова В.В. Патентная документация, предоставленная патентными ведомствами и ВОИС в Интернете. - М: ИНИЦ, 2001. - 144 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 15. Загальні положення про зобов'язання

План

1. Поняття зобов'язання та його елементи
2. Система зобов'язань. Види зобов'язань
3. Суб'єкти зобов'язань
4. Підстави виникнення цивільно-правових зобов'язань.
5. Зміна та припинення зобов'язань

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. №436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.

3. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова,-К,Юрінком Інтер,2007р.
2. Зобов'язальне право: теорія і практика. Навч.посібник / О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова, В.В. Луць та ін.; За ред. О.В. Дзери, - К Юрінком Інтер, 2006.
3. Ненахов Г.С., Кекишева Н.П., Максимова В.В. Патентная документация, предоставленная патентными ведомствами и ВОИС в Интернете. - М: ИНИЦ, 2001. - 144 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 16. Забезпечення виконання зобов'язання

План

1. Загальна характеристика способів забезпечення виконання зобов'язань
2. Неустойка як спосіб забезпечення виконання зобов'язань
3. Поручка та гарантія як способи забезпечення виконання зобов'язань
4. Завдаток та застава як способи забезпечення виконання зобов'язань.
5. Тестова перевірка знань

Задача 1

П'ятнадцятирічний Миша Квакин за зароблені гроші купив у свого сусіда Тимура вівчарку. Батьки Миши зажадали від Тимура повернення грошей, оскільки вони не схвалювали укладену їхнім сином угоду. Тимур відмовився повернути гроші.

Батьки Квакіна звернулися до суду. Вранці Миша вигулював собаку на повідку, але той утік з повідцем і порвав шкіряне пальто Башмачнікову.

Який обсяг дієздатності неповнолітнього? Як вирішити цей конфлікт?

Задача 2

Директор універмагу видав юрисконсульту довіреність на відбір зразків продукції фабрики. Юрист не тільки відібрав зразки, а й підписав договір поставки від імені універмагу. Незважаючи на неодноразові нагадування, фабрика своїх зобов'язань з постачання тканин не виконала, а претензію про оплату неустойки відхилила, посилаючись на те, що договір підписаний неналежним представником, тому ні одних правових наслідків не настало.

Дайте пояснення.

Тестова перевірка знань

Тест №1

Чи буде основне зобов'язання недійсним в разі недійсності правочину щодо забезпечення виконання зобов'язання:

- а) не буде;
- б) буде завжди;
- в) буде тимчасово призупинено;
- г) буде, якщо це передбачено договором.

Тест №2

Неустойкою є:

- а) лише грошова сума, яку боржник повинен передати кредиторіві у разі порушення боржником зобов'язання;

- б) грошова сума або інше майно, які боржник повинен передати кредиторів у разі порушення боржником зобов'язання;
- в) грошова сума або інше майно, які боржник повинен передати кредиторів;
- г) відсотки від грошової суми, яку боржник повинен передати кредиторів у разі порушення боржником зобов'язання.

Тест №3

Пенею є:

- а) неустойка, що обчислюється у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання;
- б) неустойка, що обчислюється у відсотках від суми невиконаного або неналежно виконаного зобов'язання;
- в) неустойка, що обчислюється у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання за кожен день прострочення виконання;
- г) неустойка, що обчислюється у відсотках до облікової ставки Національного банку України.

Тест №4

Проценти на неустойку:

- а) не нараховуються;
- б) нараховуються;
- в) нараховуються, у випадках передбачених договором;
- г) не нараховуються, якщо боржником є державне підприємство.

Тест №5

Предметом неустойки може бути:

- а) тільки грошова сума;
- б) грошова сума, рухоме і нерухоме майно;
- в) тільки рухоме і нерухоме майно;
- г) інтелектуальна власність.

Тест №6

Сплата неустойки:

- а) не звільняє боржника від виконання свого обов'язку в натурі;
- б) звільняє боржника від виконання свого обов'язку в натурі;
- в) звільняє боржника-державне підприємство від виконання свого обов'язку в натурі;
- г) не звільняє боржника від виконання свого обов'язку в натурі у випадках передбачених договором.

Тест №7

Поручителем може бути:

- а) лише державне підприємство;
- б) лише юридична особа;
- в) одна особа або кілька осіб;
- г) одна юридична особа або кілька фізичних осіб.

Тест №8

У разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого порукою:

- а) боржник і поручитель відповідають перед кредитором як солідарні боржники;
- б) відповідає тільки поручитель;
- в) поручитель відповідає перед кредитором тільки по сплаті основного боргу;

г) поручитель відповідає перед кредитором тільки по сплаті процентів, неустойки та відшкодуванню збитків.

Тест №9

У разі одержання вимоги кредитора поручитель:

- а) не зобов'язаний повідомляти про це боржника;
- б) зобов'язаний повідомити про це боржника;
- в) зобов'язаний повідомити про це боржника тільки у разі, коли сума вимоги перевищує 1000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян;
- г) зобов'язаний повідомити про це державну податкову адміністрацію України.

Тест №10

Право на оплату послуг, наданих боржникові, поручитель:

- а) не має;
- б) має;
- в) має, за виключенням випадків, коли боржник є державним підприємством;
- г) має у розмірі, який не перевищує 1000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

Тест №11

За гарантією виконання боржником свого обов'язку перед кредитором гарантує:

- а) принципал;
- б) комунальне підприємство;
- в) Національний банк України;
- г) банк, інша фінансова установа, страхова організація.

Тест №12

Гарантія діє:

- а) безстрокове;
- б) протягом строку, на який вона видана;
- в) протягом 10 років;
- г) протягом строку визначеного Національним банком України.

Тест №13

У разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого гарантією, грошову суму відповідно до умов гарантії

- а) має право сплатити гарант;
- б) зобов'язаний сплатити гарант;
- в) солідарне сплачують гарант і боржник;
- г) зобов'язаний сплатити гарант в строк визначений боржником.

Тест №14

Право на оплату послуг, наданих боржникові, гарант:

- а) має у розмірі, який не перевищує 1000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян;
- б) має;
- в) має, за виключенням випадків, коли боржник є державним підприємством;
- г) не має.

Тест №15

Завдатком є:

- а) грошова сума або рухоме майно, що видається кредиторіві боржником у рахунок належних з нього за договором платежів, на підтвердження зобов'язання і на забезпечення його виконання;

- б) рухоме або нерухоме майно, що видається кредиторіві боржником у рахунок належних з нього за договором платежів, на підтвердження зобов'язання і на забезпечення його виконання;
- в) грошова сума або рухоме майно, що видається кредиторіві боржником-фінансовою установою у рахунок належних з нього за договором платежів, на підтвердження зобов'язання і на забезпечення його виконання;
- г) рухоме майно, що видається кредиторіві поручителем у рахунок належних з нього за договором платежів.

Тест №16

Заставою забезпечуються:

- а) вимоги, які уже виникли;
- б) вимоги, яка може виникнути в майбутньому;
- в) вимоги, які можуть виникнути в майбутньому в державних та комунальних підприємств;
- г) вимоги, які можуть виникнути в майбутньому внаслідок змін у чинному законодавстві.

Тест №17

Іпотекою є застава:

- а) нерухомого майна, що залишається у володінні заставодавця або третьої особи;
- б) нерухомого майна, що залишається у володінні третьої особи;
- в) рухомого або нерухомого майна, що залишається у володінні заставодавця або третьої особи;
- г) нерухомого майна, що передається у володінні заставодержателя або третьої особи.

Тест №18

Договір застави нерухомого майна укладається в:

- а) усній формі;
- б) письмовій формі і реєструється в органах місцевого самоврядування;
- в) письмовій формі і підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню;
- г) простій письмовій формі.

Тест №19

За загальним правилом ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмета застави:

- а) несе заставодержатель;
- б) несе власник заставленого майна;
- в) спільно несуть заставодержатель та власник заставленого майна;
- г) страхова установа.

Тест №20

Право застави припиняється у разі:

- а) проведення санації боржника;
- б) втрати предмета застави, якщо заставодавець не змінив предмет застави;
- в) в разі порушення заставодавцем правил про заміну предмета застави;
- г) набуття заставодержателем права користування предметом застави.

Тест №21

Притримання - це спосіб забезпечення виконання зобов'язання, при якому річ притримується кредитором у себе до:

- а) відшкодування боржником збитків по інших зобов'язаннях;
- б) виконання судового рішення про відшкодування боржником збитків внаслідок невиконання іншого зобов'язання;

- в) виконання зобов'язання боржником по оплаті цієї речі;
- г) всіх подій, перелічених в пунктах "а" та "б".

Тест №22

За загальним правилом ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження притриманої речі:

- а) несе кредитор, якщо інше не встановлено законом;
- б) несе власник боржник;
- в) спільно несуть боржник та кредитор;
- г) несе кредитор, в разі якщо боржником є державне підприємство.

Тест №23

Право притриманий виникає у кредитора:

- а) в силу актів цивільного законодавства;
- б) незалежно від згоди боржника;
- в) зі згодою боржника;
- г) у випадку невиконання боржником зобов'язання.

Тест №24

Зобов'язання припиняється:

- а) прощенням боргу;
- б) неможливістю виконання;
- в) непереданням відступного;
- г) поєднанням кредиторів.

Тест №25

Не допускається зарахування:

- а) зустрічних вимог про відшкодування будь-якої шкоди;
- б) зустрічних однорідних вимог, строк виконання яких настав;
- в) зустрічних вимог щодо довічного утримання (догляду);
- г) зустрічних вимог у разі спливу половини строку позовної давності;

Тест №26

Новацією є таке припинення зобов'язання, при якому:

- а) виконання зобов'язання замінюється наданням рухомого або нерухомого майна;
- б) первісне зобов'язання замінюється новим зобов'язанням, стороною якого є хоча б одна із сторін первісного зобов'язання;
- в) первісне зобов'язання замінюється новим зобов'язанням між тими ж сторонами;
- г) припиняється головне і додаткове зобов'язання.

Тест №27

Порушенням зобов'язання є:

- а) його повне невиконання;
- б) його виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання;
- в) його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання;
- г) його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання, що потягли майнову відповідальність винної особи.

Тест №28

Особа, яка порушила зобов'язання, несе відповідальність:

- а) за наявності її вини;
- б) тільки за наявності умислу;
- в) незалежно від наявності вини;
- г) тільки за наявності прямого умислу.

Тест №29**Відсутність своєї вини доводить:**

- а) особа, яка порушила зобов'язання;
- б) особа, якій були завдані збитки;
- в) як особа, яка порушила зобов'язання, так і особа, якій були завдані збитки;
- г) особа, яка порушила зобов'язання, за виключенням випадків передбачених договором.

Тест №30**Особа, яка порушила зобов'язання, звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо вона доведе, що це порушення сталося:**

- а) з необережності;
- б) внаслідок випадку або непереборної сили;
- в) відсутності на ринку товарів, потрібних для виконання зобов'язання;
- г) відсутності у боржника необхідних коштів.

Тест №31**Відшкодування боржником збитків, завданих порушенням зобов'язання:**

- а) не звільняє боржника від виконання свого обов'язку в натурі;
- б) звільняє боржника від виконання свого обов'язку в натурі;
- в) звільняє боржника-державне підприємство від виконання свого обов'язку в натурі;
- г) не звільняє боржника від виконання свого обов'язку в натурі у випадках передбачених договором.

Тест №32**Збитки визначаються з урахуванням:**

- а) ринкових цін, що існували на день добровільного задоволення боржником вимоги кредитора у місці, де зобов'язання має бути виконане;
- б) ринкових цін, що існували на день невиконання боржником вимоги кредитора у місці, де зобов'язання має бути виконане;
- в) державних цін;
- г) ринкових цін, що існували на день добровільного задоволення боржником вимоги кредитора за даними Державного комітету статистики України.

Тест №33**Боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити:**

- а) суму боргу з урахуванням індексу росту споживчих цін за весь час прострочення;
- б) три проценти річних від простроченої суми;
- в) суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення;
- г) суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом.

Рекомендована література**Основна**

1. Конституція України від 28.06.1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. №436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2007р.

2. Zobov'язальne pravo: teorija i praktyka. Navch.posibnyk / O.V. Dzera, H.C. Kuzneцова, V.V. Luce ta in.; Za red. O.V, Dzery, - K Jurinkom Inter, 2006.
3. Nenaхов G.C., Keкишева H.П., Максимова В.В. Патентная документация, предоставленная патентными ведомствами и ВОИС в Интернете. - М: ИНИЦ, 2001. - 144 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 17. Відповідальність у цивільному праві

План

1. Здійснення суб'єктивних цивільних прав і виконання цивільних обов'язків..
2. Захист цивільних прав та інтересів.
3. Цивільно-правова відповідальність

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.
3. Цивільне право : підручник : у 2 т. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2014 – Т. 2. – 816 с.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2007р.
2. Zobov'язальne pravo: teorija i praktyka. Navch.posibnyk / O.V. Dzera, H.C. Kuzneцова, V.V. Luce ta in.; Za red. O.V, Dzery, - K Jurinkom Inter, 2006.
3. Zobov'язальne pravo: teorija i praktyka. Navch.posibnyk / O.V. Dzera, H.C. Kuzneцова, V.V. Luce ta in.; Za red. O.V, Dzery, - K Jurinkom Inter, 2006.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Правовий експерт [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://lawexpert.com.ua>
2. Український юридичний портал [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.zakoni.com.ua>
3. Український юрист [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://ukrjurist.com/>
4. Урядовий кур'єр [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://ukurier.gov.ua/uk/>

Тема 18. Категорія договору у цивільному праві

План

1. Поняття договору.
2. Види договорів.
3. Категорія господарського (підприємницького) договору.
4. Зміст (умови) договору.
5. Укладення, зміна та розірвання договорів.
6. Типові умови договору
7. Договір приєднання.
8. Консенсуальні та реальні договори. Волевиявлення.

9. Форма договору. Контракт.
10. Поняття та функції цивільно-правового договору
11. Реалізація принципу свободи договору
12. Види цивільно-правових договорів
13. Нові договірні конструкції в Цивільному кодексі України (публічний договір, попередній договір, договір приєднання, договір на користь третьої особи)
14. Зміст договору як юридичного факту. Види умов договору.
15. Стадії укладення цивільно-правового договору.
16. Поняття та ознаки оферти. Юридична дія оферти
17. Поняття та ознаки акцепту

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.
3. Цивільне право : підручник : у 2 т. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2014 – Т. 2. – 816 с.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2007р.
2. Сімейне право України,Підручник, В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,-Кондор,2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Право України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://pravoua.com.ua/ua/index.php?linkmy=golovna>
2. Правовий експерт [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://lawexpert.com.ua>
3. Український юридичний портал [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.zakoni.com.ua>
4. Український юрист [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://ukrjurist.com/>

Тема 19. Договір купівлі-продажу

План

1. Договір купівлі-продажу: суб'єкти, об'єкти, зміст, порядок укладення.
2. Договір міні: форма та порядок укладення, зміст, сторони.
3. Договір контрактації сільськогосподарської продукції.
4. Поняття договору довічного утримання (догляду).

Завдання

1. Вкажіть момент виконання договору продажу товару за зразками.
2. Яку інформацію надає володілець автоматів при продажі товару з використанням автоматів?
3. Вкажіть обов'язки продавця за договором з умовою про доставку товару покупцеві.
4. Договір купівлі-продажу (типовий, приклад, зразок, шаблон)
5. Типова форма договору купівлі-продажу акцій
6. Примірний договір купівлі-продажу об'єкта незавершеного будівництва, що підлягає продажу шляхом викупу
7. Типовий договір купівлі-продажу транспортного засобу
8. Договір купівлі-продажу товарів у розстрочку. Зразок

9. Типовий договір купівлі-продажу права на земельну частку (пай), посвідченого сертифікатом
10. Типовий договір купівлі-продажу земельної ділянки
11. Попередній договір про укладення договору купівлі-продажу нерухомого майна і отримання завдатку

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Закон України про акціонерні товариства // Відом. Верх. Ради України. – 2008. - № 50-51. - Ст.384.
3. Цивільне право : підручник : у 2 т. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2014 – Т. 2. – 816 с.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2007р.
2. Сімейне право України,Підручник, В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,-Кондор,2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 20. Договір дарування

План

1. Поняття та зміст договору дарування.
2. Сторони у договорі. Права та обов'язки сторін.
3. Пожертва
4. Договір ренти.
5. Загальна характеристика договору ренти.
6. Сторони у договорі ренти.
7. Зміст договору ренти.
8. Форма і розмір ренти.
9. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмета ренти.
10. Відмова від договору ренти.
11. Розірвання договору ренти та його правові наслідки.

Завдання:

Проаналізуйте на підставі вимог ЦК України наступні твердження та занотуйте відповіді у конспект:

Дарувальник має такі права:

- 1) відмовитися від передання дарунка у майбутньому, якщо після укладення договору його майновий стан істотно погіршився;
- 2) вимагати від обдаровуваного виконання покладеного на нього обов'язку на користь третьої особи. У разі порушення обдаровуваним обов'язку на користь третьої особи дарувальник має право вимагати розірвання договору і повернення дарунка, а якщо таке повернення неможливе, - відшкодування його вартості;
- 3) вимагати розірвання договору дарування нерухомих речей чи іншого особливо цінного майна, якщо обдаровуваний умисно вчинив злочин проти життя, здоров'я, власності дарувальника, його батьків, дружини (чоловіка) або дітей. Якщо обдаровуваний

вчинив умисне вбивство дарувальника, спадкоємці дарувальника мають право вимагати розірвання договору дарування;

4) вимагати розірвання договору дарування, якщо обдарований створює загрозу безповоротної втрати дарунка, що має для дарувальника велику немайнову цінність;

5) вимагати розірвання договору дарування, якщо внаслідок недбалого ставлення обдарованого до речі, що становить історичну, наукову, культурну цінність, ця річ може бути знищена або істотно пошкоджена.

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.
3. Цивільне право : підручник : у 2 т. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2014 – Т. 2. – 816 с.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2007р.
2. Сімейне право України,Підручник, В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,-Кондор,2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 22. Договір оренди

План

1. Загальні положення договору найму (оренди).
2. Найм (оренда) житла.
3. Договір прокату.
4. Найм (оренда) земельної ділянки
5. Найм (оренда) транспортного засобу
6. Найм (оренда) житла.
7. Договір лізингу.

Завдання №1 Вирішити задачу

Іванов з 20 липня 1992 р. є наймачем однокімнатної квартири, що знаходиться у відомчому будинку (отримав її як співробітник міліції). Загальна площа квартири 32 кв. метра. Іванов, маючи намір скористатися своїм правом, передбаченим ст.. 65-1 ЖК, звернувся до адвоката з проханням відповісти на такі питання:

1. Чи є він власником квартири, адже він вселявся на підставі ордеру?
2. Яким чином він може отримати свою квартиру у власність?
3. В який строк він може реалізувати своє право на отримання квартири у власність?
4. В який орган і які документи він повинен подати?
5. Який строк підготовки та оформлення документів про передачу у власність квартири?
6. Які документи будуть підтверджувати його право власності на квартиру?

Завдання №2 Опрацюйте питання:

1. Що є підставою для збереження житла за тимчасово відсутнім громадянином.
2. Поняття та види житлового фонду.
3. Відмінність позички від найму (оренди).

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.
3. Цивільне право : підручник : у 2 т. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2014 – Т. 2. – 816 с.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2007р.
2. Сімейне право України,Підручник, В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,-Кондор,2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 23. Договір підяду

План

1. Загальні положення про договір підяду: поняття, сторони, істотні умови, зміст
2. Права та обов'язки сторін.
3. Відповідальність підрядника і замовника за порушення зобов'язань за договором підяду
4. Договір побутового підяду і захист прав споживачів
5. Загальні положення про договір будівельного підяду
6. Договір підяду на виконання проектних та вишукувальних робіт (загальна характеристика).
7. Цивільно-правове регулювання підрядних робіт для державних або муніципальних потреб

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. №436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.
3. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2007р.
2. Сімейне право України,Підручник, В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,-Кондор,2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 24. Договір перевезення

План

1. Поняття транспорту і транспортної системи України
2. Види перевезень та їх правове регулювання.
3. Види договорів перевезення.
4. Договір перевезення вантажу:
  - а) поняття договору;
  - б) елементи договору;
  - в) права та обов'язки сторін;
  - г) відповідальність сторін за договором
5. Договір буксирування.
6. Поняття та елементи договору перевезення пасажирів та багажу
7. Права та обов'язки сторін за договором перевезення пасажирів і багажу
8. Відповідальність сторін за порушення умов договору перевезення пасажирів та багажу.
9. Договір транспортного експедирування.
10. Поняття договору факторингу.

Задача № 1

На адресу трикотажної фабрики залізницею надійшло дві партії товарів. У першій партії, що прибула на станцію призначення на 10 днів пізніше триденного терміну доставки, вантаж виявився пошкодженим, у другій була виявлена недостача кількох ящиків. На підставі комерційних актів, складених при одержанні вантажу, фабрика зажадала від залізниці відшкодування збитків і сплати штрафу за прострочення доставки вантажу в сумі 10 178 грн. (за перевезення першої партії вантажу стягнена плата в розмірі 516 грн.). В суді представник залізниці пояснив, що дана ситуація виникла у зв'язку з аварією товарного складу, який перевозив вантаж, отже, згідно з Цивільним кодексом України залізниця повинна бути звільнена від відповідальності за цю недостачу. Слід урахувати, на його думку, що позивач не подав претензії до залізниці про стягнення вартості частини вантажу, якої бракує.

Дати аналіз доказів залізниці. Яке повинне бути рішення господарського суду? Визначити розмір штрафу за прострочення доставки вантажу, а також розмір збитків. В якому обов'язі залізниця відшкодує збитки клієнта?

Задача № 2

Міжобласній базі був відправлений залізницею ліс-кругляк. Вантаж на станцію призначення не прибув. Вважаючи вантаж загубленим, база пред'явила претензію до управління залізниці про відшкодування 58 000 грн. (вартість вантажу). Залізниця відхилила претензію, і вказала, що вантаж помилково виданий будтресту, якому і належить пред'явити претензію про сплату вартості вантажу. Незважаючи на те, що у справі не було доказів про переадресування вантажу і було не зрозуміло, з дозволу кого його передано будтресту, суддя звільнив від відповідальності перевізника, а вартість загубленого вантажу і держмитом стягнув із будтресту.

Дати заключення з приводу рішення господарського суду.

Задача № 3

Ліспромгосп відвантажив лісоторговельній базі вагон ялинок до нового року. Залізниця доставила їх одержувачу другого січня, коли вони втратили цінність. Вартість ялинок складала 42 000 грн. Одержувач прийняв ялинки. У зв'язку з неможливістю їх

продажу населенню база продала ялинки парфумерній фабриці для виготовлення екстракту за 20 000 грн. Одночасно база подала позов до залізниці про сплату штрафу за прострочення доставки вантажу на п'ять днів і стягнення збитків, завданих базі.

Яке рішення повинен прийняти господарський суд?

Задача № 4

Сільськогосподарський кооператив «Нива» звернувся до суду з позовом до залізниці про стягнення 2 комбайнів, які не прибули на станцію призначення. Втрата комбайнів підтверджується комерційним актом. Заперечуючи проти позову, залізниця послалася на практичну неможливість втрати вантажу в зв'язку з великою вагою.

Якими документами слід обґрунтувати вимоги позивача?

Як треба оцінити доводи відповідача?

Як вирішити спір?

Задача № 5

Консервний завод м. Херсона відправив залізницею торговельному підприємству яблучний сік в 3-літрових банках. На станції призначення було встановлено, що 81 банка з соком розбита.

У комерційному акті було вказано, що сік прибув у справному вагоні за справними пломбами відправника, а пошкодження банок з соком є наслідком поганої упаковки (в ящиках був відсутній упаковочний матеріал). Відповідальність за пошкодження вантажу суд поклав на вантажовідправника.

Правильне чи ні рішення суду?

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. №436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.
3. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.
4. Цивільне право : підручник : у 2 т. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2014 – Т. 2. – 816 с.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2007р.
2. Сімейне право України,Підручник, В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,-Кондор,2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 25. Договір зберігання

План

1. Поняття і види договору зберігання
2. Елементи договору зберігання
3. Права та обов'язки сторін за договором зберігання
4. Відповідальність сторін за порушення умов договору зберігання
5. Поняття та елементи договору зберігання на товарному складі

6. Права та обов'язки сторін за договором зберігання на товарному складі
7. Відповідальність сторін за договором зберігання на товарному складі
8. Зберігання речей у ломбарді
9. Зберігання цінностей у банку
10. Зберігання речей у камерах схову організацій, підприємств транспорту
11. Зберігання речей у гардеробі організацій
12. Зберігання речей у готелі
13. Зберігання речей, що є предметом спору
14. Зберігання автотранспортних засобів

Ситуаційні задачі

Задача № 1

Організація, яка виконує функції професійного зберігача (овочева база), прийняла на зберігання від фермера Малашенка 10 тонн цибулі. Після закінчення терміну договору виявилось, що, незважаючи на виконання овочевою базою усіх своїх зобов'язань, зазначених у договорі, частина цибулі (2 тонни) стала непридатною. Фермер вимагав відшкодувати йому збитки: вартість цибулі та неодержаний прибуток від її продажу. Представник овочевої бази пояснив, що псування цибулі відбулося внаслідок рясних дощів у період зберігання і, незважаючи на всі прийняті заходи, зашкодити цьому не вдалося.

Відшкодувати збитки він відмовився, вважаючи, що вини бази у псуванні цибулі не було, однак, база згодна продати фермеру 2 тонни іншої цибулі зі своїх запасів. Фермер від такої пропозиції відмовився. Як слід вирішити спір?

Задача № 2

Прийшовши на заняття в плавальний басейн, Миколаєв побачив, що гардероб в басейні не працює. Оскільки в роздягальню у верхньому одязі не впускали, Миколаєв залишив своє пальто і шапку на вішалці в непрацюючому гардеробі, як це робили інші відвідувачі.

Вийшовши після занять, Миколаєв виявив, що його пальто та шапка зникли. Він звернувся до директора басейну з вимогою компенсувати вартість вкраденого майна. Директор вважав, що Миколаєв сам винний у викраденні, оскільки прийшов в дуже дорогому пальто та залишив речі без нагляду. Що стосується непрацюючого гардероба, то адміністрація басейна за його роботу не відповідає, так як він обслуговується працівниками комбінату «Трудпром», гардеробниця якого в день зникнення речей захворіла. На підтвердження своїх слів директор пред'явив акт і телефонограму з комбінату «Трудпром» про хворобу гардеробниці.

Миколаєв подав позов до суду про стягнення з басейна і комбінату «Трудпром» вартості втраченого майна солідарно. Чи задовольнить суд позов?

Задача № 3

Сільськогосподарський кооператив (СК) здав у серпні на зберігання до хлібоприймального пункту (ХПП) 100 тонн пшениці другого класу строком на три місяці уклавши договір зберігання.

У жовтні голова СК звернувся до ХПП із вимогою видати 50 тонн пшениці для розрахунків за придбану техніку. Керівник ХПП відмовив у видачі пшениці до настання строку зазначеного в договорі зберігання, посилаючись на те, що пшениця перейшла у власність ХПП на строк дії договору, і запропонував замість пшениці другого класу пшеницю нижчого класу, але в більшій кількості. Голова СК звернувся з позовом до суду.

Яке рішення повинен винести суд?

Задача № 4

Власов, виїжджаючи за кордон у відрядження, помістив на товарний склад організації «Спецсхов» належні йому речі (ювелірні вироби, картини та антикварні меблі).

При оформленні складських документів представник зберігача з'ясував у Власова його можливе місце перебування за кордоном.

Саме цю адресу і було занесено до подвійного складського свідоцтва. Під час перебування за кордоном Власов звернувся до представництва комерційного банку з проханням надати йому кредит під заставу подвійного складського свідоцтва. Договір було укладено, а свідоцтво передано банку. Коли Власов не зміг повернути кредит у зазначений договором термін, банк пред'явив до організації «Спецсхов» подвійне складське свідоцтво і договір застави подвійного складського свідоцтва.

Представник організації «Спецсхов» відмовив у видачі товару, пояснивши, що на його думку, було допущено помилку під час виписки складських документів. Крім того, на подвійному складському свідоцтві відсутній передавальний напис.

Як необхідно вирішити спір?

Задача № 5

Косов і Овчаров уклали договір зберігання, відповідно до якого Косов передав Овчарову на період довгострокового відрядження відеокамеру, дозволивши нею користуватися. Сторони домовилися, що плата за зберігання буде платою за користування, в силу чого взаємних розрахунків між сторонами не передбачалося. Після повернення Косова з відрядження Овчаров заявив, що через травму руки він не міг користуватися відеокамерою протягом всього періоду зберігання, а тому Косов зобов'язаний сплатити йому винагороду за зберігання відеокамери. Косов з такою вимогою не погодився.

Вирішіть спір.

Задача № 6

Ветров виїхав у відрядження на два місяці й напередодні передав свої речі (телевізор, комп'ютер і музичний центр) на зберігання сусіду Гаврилову. Гаврилов подарував своїй сусідці телевізор Ветрова, а комп'ютер передав своєму сину у користування. Повернувшись з відрядження, Ветров пред'явив до Гаврилова вимогу про повернення своїх речей. Гаврилов повернув музичний центр, інші речі повернути відмовився, посилаючись на те, що у нього їх немає і запропонував Гаврилову звернутися з вимогою до сусідки та його сина.

Як вирішити дану справу?

Задача № 7

Артюшенко здав на тимчасове зберігання строком на одну добу на автостоянку автомобіль ВАЗ-2109 одержавши при цьому квитанцію. У зв'язку з хворобою Артюшенко прийшов за автомашиною лише через три доби і побачив, що заднє скло в автомобілі розбито і з неї викрадено: запасне колесо, автомагнітолу, спортивну сумку та домкрат. Артюшенко звернувся з вимогою до охоронця автостоянки про відвідування вартості розбитого скла та викрадених речей.

Охоронець відмовився відшкодувати збитки, посилаючись на те, що, коли він приймав зміну, скло в автомашині вже було розбите.

Як потрібно вирішити спір?

Задача № 8

Зав'ялова за тиждень до початку відпустки за договором зберігання, укладеного з ломбардом, зобов'язалася 2 липня здати на зберігання коштовності, столове срібло і норкову шубу з шапкою на строк до 10 серпня.

На заводі, у зв'язку з виробничою необхідністю, їй перенесли відпустку на один місяць. Свої речі вона принесла в ломбард 13 серпня, але останній відмовився прийняти їх за раніше укладеним із нею договором, мотивуючи це тим, що термін договору закінчився і вона повинна сплатити йому збитки, заподіяні у зв'язку зі зберіганням, що не відбулося, і запропонував укласти новий договір.

Зав'ялова, уклавши новий договір, відмовилася платити за старий. При отриманні речей назад вона виявила великі пошкодження шуби міллою на видних місцях, а також

потемніння столового срібла. Зав'ялова вимагає від ломбарду оплати вартості роботи за реставрацію шуби та вартість роботи за чищення столового срібла, відмовляється від відшкодування витрат на зберігання до задоволення її вимог, а також відмовляється від відшкодування збитків ломбарду, завданих у зв'язку зі зберіганням, що не відбулося, за договором з 2 липня по 10 серпня. Ломбард вимагає відшкодування витрат на зберігання і збитків, заподіяних у зв'язку із зберіганням, що не відбулося, за першим договором.

Чи має право зберігач не прийняти речі на зберігання у разі, коли у обумовлений договором термін вони не були йому передані поклажодавцем?

Чи має право поклажодавець на відшкодування збитків, заподіяних йому пошкодженням речей при зберіганні у зберігача? Як необхідно вирішити спір?

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.

2. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.

3. Цивільне право : підручник : у 2 т. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2014 – Т. 2. – 816 с.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2007р.

2. Сімейне право України, Підручник, В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2006р.

3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,-Кондор,2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>

2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>

3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 26. Договори позики та кредиту

План

1. Загальна характеристика договору позики.
2. Права та обов'язки сторін за договором позики.
3. Зміст договору позики
4. Правові наслідки порушення договору позики.
5. Поняття та загальна характеристика кредитного договору
6. Елементи та умови кредитного договору
7. Порядок укладання та форма кредитного договору.
8. Права та обов'язки сторін за кредитним договором

Завдання 1

Складіть порівняльну таблицю договору позики та кредитного договору, використавши наступні критерії: а) сторони; б) предмет; в) порядок укладання, форма; г) проценти за користування коштами; д) відповідальність сторін; е) способи забезпечення виконання договорів позики та кредитування.

Завдання 2

Дайте порівняльну характеристику цесії (уступки вимоги) та договору факторингу.

Завдання 3.

Проаналізуйте правову природу розписки та порівняйте її з борговими цінними паперами.

Вирішіть задачі:

Задача 1

У січні 2015 р. між Арутюновим (позикодавець) та Січко (позичальник) було укладено договір позики, предметом якого була грошова сума. Договір укладений строком на 1 рік з виплатою відсотків. Через три місяці після укладення договору Арутюнов пред'явив до Січка вимогу щодо сплати грошей, пославшись на тяжке матеріальне становище, в якому він раптово опинився через неочікуване скорочення штату працівників, під яке він потрапив. Арутюнов вважав, що такі обставини є обставинами непереборної сили (форс-мажор), а відтак він не може нести відповідальність за односторонню відмову від договору.

Січко погодився з вимогами Арутюнова, проте натомість повідомив його про те, що він, у свою чергу, звільняється від обов'язку сплачувати відсотки за позику. На його думку, у даному випадку має місце залік (зарахування) взаємних вимог за договором.

Чи правомірними є вимоги позичальника та позикодавця?

Задача 2

Гр-ка Сичкіна звернулася у суд з позовом, в якому просить визнати недійсними договір позики, посвідчений приватним нотаріусом та три договори про внесення до нього змін. В обґрунтування своїх вимог позивач посилається на те, що її чоловік гр-н Сичкін без згоди дружини уклав вищевказані договори, чим порушив її права щодо спільної сумісної власності, оскільки у разі невиконання боржником умов оспорюваних договорів останній буде відповідати своїм майном.

Чи застосовується до відносин із договору позики ст. 65 СК України, згідно з якою згода подружжя вимагається у разі розпорядження майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя? Вирішіть спір.

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.
3. Цивільне право : підручник : у 2 т. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2014 – Т. 2. – 816 с.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2007р.
2. Сімейне право України,Підручник, В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,-Кондор,2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 28 Договір банківського вкладу. Розрахунки.

План

1. Поняття та загальна характеристика договору банківського вкладу (депозиту)
2. Види банківських вкладів. Їх характеристика.
3. Елементи та умови договору банківського вкладу(депозиту)
4. Форма договору банківського вкладу.
5. Сторони договору банківського вкладу

6. Права та обов'язки сторін за договором банківського вкладу (депозиту)
7. Проценти на банківський вклад
8. Зміна умов договору.
9. Відповідальність за договором банківського вкладу.
10. Договір банківського вкладу на користь третьої особи
11. Виконання договору банківського вкладу
12. Поняття, юридичні ознаки, істотні умови договору банківського рахунку.
13. Порядок укладення та форма договору банківського рахунку.
14. Виконання договору. Правові наслідки порушення договору банківського рахунку.
15. Припинення договору банківського рахунку

Вирішіть задачі:

Задача 1

Панін уклав договір банківського вкладу строком на шість місяців, обумовивши розмір відсотка, який буде виплачуватися наприкінці строку. Через місяць після здачі грошей банк зменшив процентну ставку на внесок Паніна. А через кілька днів з результатів аудиторської перевірки стало відомо, що умови забезпечення повернення внеску погіршилися: знизився розмір чистих активів банку та немає прибутку від його річної діяльності. Панін звернувся до комерційного банку з вимогою розірвання договору, повернення внеску, виплати йому відсотків у розмірі, встановленому у договорі.

Чи правомірна вимога Паніна до комерційного банку? Який розмір відсотків виплачується при розірванні строкового договору при нормальній роботі банку? Чи правомірні дії банку по зменшенню процентної ставки?

Задача 2

Чекодержатель не отримав оплати чека у порядку інкасування та звернувся до чекодавця – фізичної особи з вимогою про сплату у готівковій формі вказаної у чеку суми, а також витрат, понесених для отримання платежу у порядку інкасування чека. Чекодавець відмовився задовольнити таку вимогу, аргументуючи це тим, що видачею чека він погасив своє договірне грошове зобов'язання перед чекодержателем.

Чи обґрунтовані вимоги чекодержателя? Аргументуйте.

Задача 3

Підприємець Рудик, який займається закупівлею у Греції парфумерної продукції та доставкою її в Україну для продажу, відкрив валютний рахунок у комерційному банку «Промбанк». При відкритті рахунку працівник банку не повідомив Рудика, що з Грецією у них немає кореспондентських відносин. Рудик, віддавши розпорядження банку про перерахування певної суми коштів у банк Греції на його рахунок, виїхав туди за черговою партією продукції. Однак гроші «Промбанком» банку Греції перераховані не були, а операція з закупівлі продукції зірвалася. Рудик зазнав збитків. Прибувши до України, Рудик звернувся до суду з вимогою про відшкодування «Промбанком» усіх збитків, заподіяних йому неперерахуванням коштів на його рахунок у грецькому банку.

Чи підлягає задоволенню вимога Рудика? Вирішіть справу.

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.
3. Цивільне право : підручник : у 2 т. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2014 – Т. 2. – 816 с.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2007р.

- 2.Сімейне право України,Підручник, В.І.Борисова,-К,Юрінком Інтер,2006р.
3.Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,-Кондор,2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

- 1.Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2.Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3.Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 29:Договір страхування

План

1. Загальні положення про страхування.
2. Страхові зобов'язання: поняття, характеристика.
3. Учасники страхових зобов'язань
4. Укладення договору страхування та його істотні умови.
5. Зміст страхового зобов'язання. Відповідальність сторін.
6. Припинення договору страхування. Його недійсність.

Рекомендована література

Основна

- 1.Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
- 2.Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.
- 3.Цивільне право : підручник : у 2 т. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2014 – Т. 2. – 816 с.

Допоміжна

- 1.Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,-Кондор,2006р.
- 2.Зобов'язальне право: теорія і практика. Навч.посібник / О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова, В.В. Луць та ін.; За ред. О.В, Дзери, - К Юрінком Інтер, 2006.
- 3.Зобов'язальне право: теорія і практика. Навч.посібник / О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова, В.В. Луць та ін.; За ред. О.В, Дзери, - К Юрінком Інтер, 2006.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

- 1.Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>
2.Правовий експерт [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://lawexpert.com.ua>
3.Український юридичний портал [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.zakoni.com.ua>

Тема 30. Договір комерційної концесії. Спільна діяльність

План

1. Договір комерційної концесії, поняття та загальна характеристика;
2. Правове регулювання комерційної концесії, відмінності комерційної концесії від суміжних договорів із розпорядження майновими правами інтелектуальної власності;
3. Предмет та особливі умови договору комерційної концесії;
4. Сторони в договорі комерційної концесії, їх права та обов'язки;
5. Форма договору комерційної концесії та його державна реєстрація;
6. Відповідальність сторін у внутрішніх та зовнішніх правовідносинах за договором комерційної концесії;
7. Зміна та припинення договору комерційної концесії;

8. Правові наслідки зміни сторін, торговельної марки чи іншого позначення правоволодільця та припинення права користування договором комерційної концесії.
9. Поняття договору про спільну діяльність, його види та юридична характеристика.
10. Поняття та юридична характеристика договору простого товариства.
11. Правовий режим майна учасників договору простого товариства.
12. Права та обов'язки учасників договору простого товариства.
13. Припинення договору простого товариства.
14. Відповідальність учасників договору простого товариства.

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. №436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.
3. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова, -К, Юринком Інтер, 2007р.
2. Сімейне право України, Підручник, В.І.Борисова, -К, Юринком Інтер, 2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К, -Кондор, 2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 31. Загальні положення про позадоговірні зобов'язання.

План

1. Публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу
  - Умови виникнення зобов'язання.
  - Зміст зобов'язання.
2. Публічна обіцянка винагороди за результатами конкурсу
  - Зміна умов і відмова від проведення конкурсу.
  - Виконання зобов'язання із публічного конкурсу.
3. Вчинення дій у майнових інтересах іншої особи без її доручення
  - Поняття зобов'язання
  - Елементи зобов'язання.

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. №436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.
3. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова, -К, Юринком Інтер, 2007р.
2. Сімейне право України, Підручник, В.І.Борисова, -К, Юринком Інтер, 2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К, -Кондор, 2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 32. Загальні положення про відшкодування шкоди.

План

1. Шкода: загальні положення.
2. Загальні положення про відшкодування шкоди: суб'єкти, об'єкти, зміст.
3. Умови відшкодування шкоди.

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. №436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.
3. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова, -К,Юринком Інтер, 2007р.
2. Сімейне право України, Підручник, В.І.Борисова, -К,Юринком Інтер, 2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,-Кондор, 2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 33. Загальні положення про спадкування.

План

1. Поняття та значення спадкування і спадкового права.
2. Відкриття спадщини.
3. Спадкування за законом.
4. Спадкування за заповітом.

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. №436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.
3. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова, -К,Юринком Інтер, 2007р.
2. Сімейне право України, Підручник, В.І.Борисова, -К,Юринком Інтер, 2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,-Кондор, 2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
 2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
 3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 34. Спадкування за заповітом.

План

1. Поняття та правова природа заповіту.
2. Особливі заповідальні розпорядження заповідача.
3. Зміст заповіту.
4. Форма заповіту.
5. Право на обов'язкову частку у спадщині.
6. Види заповітів.
7. Виконання заповіту.
8. Недійсність заповіту.
9. Порядок посвідчення заповітів.

Задача № 1

Онисько склав заповіт. Не дивлячись на те, що не було відмови від спадщини, не мало місце неприйняття спадщини, не було усунення спадкоємців від права на спадкування, а також майно не заповідалося територіальній громаді, суд за заявою територіальної громади визнав спадщину за Ониськом відумерлою.

Чи є рішення суду правомірним? Свою відповідь обґрунтуйте.

Задача № 2

Семидесятип'ятирічний Георгій остніні чотири роки свого життя проживав разом із Матвієм і частково перебував у нього на утриманні. За тиждень до смерті 3 серпня 2011 року Георгій склав заповіт, у якому все своє майно заповів Матвієві. Цим заповітом на Матвія також покладалася обов'язок виділити для довічного проживання кімнату Дмитру, з яким спадкодавець дружив з дитинства. За два дні до смерті Георгія суд присудив стягнути з нього на користь Германа п'ять тисяч грн. за завдану його (Германа) здоров'ю шкоду. 10 серпня 2011 року Георгій і Матвій загинули через скоєний на них наїзд автомобіля. Родичів у Георгія не було. Ні близьких, ні далеких.

Кому перейде спадщина? Свою відповідь обґрунтуйте.

Задача № 3

Андрій, будучи тяжко хворим, частково перебував на утриманні свого брата Василя в останні два роки свого життя. На утримання, догляд і лікування брата Василь витратив п'ятдесят тисяч грн. На момент смерті Андрія у нього був непогашений кредит перед банком у сумі шістдесят тисяч грн. Все своє майно вартістю сто тисяч грн. Андрій заповів своїй сестрі Магдаліні. Магдаліна прийняла спадщину, відшкодувала Василеві витрати на лікування і утримання Андрія, а кредит банку погасила не в обсязі шістдесят тисяч грн., а тільки п'ятдесят тисяч, посилаючись при цьому на ч. 1 ст. 1282 ЦКУ, відповідно до якої спадкоємці зобов'язані задовольнити вимоги кредитора повністю, але в межах вартості майна, одержаного у спадщину. Банк вважає, що має право на погашення кредиту спадкодавця у повному обсязі.

Хто правий у цій ситуації? Свою відповідь обґрунтуйте.

Задача № 4

Спадкодавець Максим мав дружину Власту, сина Петра, а також дочок Марію та Анжеліку. 2 грудня 2009 року Максим склав заповіт, за яким будинок заповів синові, автомобіль дружині, а земельну ділянку Марії. 10 лютого 2010 року Максим склав новий заповіт, за яким земельну ділянку заповів Анжеліці. 5 серпня під час сварки, будучи у

нетверезому стані, Анжеліка скоїла умисне вбивство свого батька, що було встановлено вироком суду, який вступив у законну силу.

Як буде розподілена спадщина? Свою відповідь обґрунтуйте.

Задача № 5

Семидесятирічний Артур, який мав синів Василя та Жака, за тиждень до смерті вирішив скласти заповіт. Артур не виявив бажання скористатися своїм правом на таємницю заповіту. Він навіть запросив своїх синів, а також брата Геннадія та священника Дмитра на своєрідну нараду з приводу складання ним заповідального розпорядження. У присутності Геннадія та Дмитра Артур повідомив синів, що має намір розподілити спадщину між синами по справедливості, а саме 2/3 майна заповісти Василеві, оскільки у нього четверо дітей, а решту – Жаківі, оскільки він неодружений і до того ж на відміну від Василя, який працює за трудовим договором, є приватним підприємцем, а отже, є більш заможним. Через день після проведення цієї «наради» Жак у присутності Василя, Дмитра та Геннадія показав батькові фальшиві документи, а те що вони фальшиві вдалося з'ясувати Василеві як заінтересованій особі тільки після смерті Артура, згідно яких у нього була велика сума неповернутих кредитів кільком банкам. У зв'язку з цим Артур заповів 2/3 майна Жаківі, а 1/3 – Василеві. Через місяць після відкриття спадщини, дізнавшись про той обман, який був вчинений Жаком щодо батька і маючи незаперечні докази з цього приводу, Василь звернувся до суду з позовом у якому просив визнати заповіт, складений Артуром, недійсним, як такий при якому волевиявлення заповідача не було вільним і не відповідало його волі, оскільки правочин, укладений під впливом обману, є правочином із вадами волі, а такі правочини визнаються судом недійсними відповідно до ст. 230 ЦКУ. Крім визнання заповіту недійсним Василь просив суд зобов'язати Жака відшкодувати йому збитки у подвійному розмірі та моральну шкоду у зв'язку з укладенням заповіту під впливом обману. Суд у задоволенні позовних вимог повністю відмовив.

Чи правомірним є рішення суду? Свою відповідь обґрунтуйте.

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. №436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.
3. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2007р.
2. Сімейне право України, Підручник, В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,-Кондор,2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 35. Спадкування за законом.

План:

1. Поняття та правові підстави спадкування за законом.
2. Черговість спадкоємців за законом. Розмір частки у спадщині при спадкуванні за законом.

3. Перша черга спадкоємців за законом.
4. Друга черга спадкоємців за законом.
5. Третя черга спадкоємців за законом.
6. Четверта черга спадкоємців за законом.
7. П'ята черга спадкоємців за законом.
8. Зміна черговості одержання права на спадкування.
9. Спадкування за правом представлення.

Задача №1.

12 листопада 2003 року підприємець Коцюба Г.Т. уклав авторський договір з винахідником Висоцьким П.М. щодо створення корисної моделі автомату з продажу кави.

Після смерті 28 червня 2004 року Коцюби Г.Т. до нотаріальної контори звернувся син померлого Коцюба В.Г. з заявою про видачу свідоцтва про право на спадщину:

- на використання корисної моделі;
- на право присвоєння корисній моделі свого імені;
- на право на перешкоджання неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності;
- на право на перешкоджання будь-якому посяганню на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта права інтелектуальної власності (корисної моделі).

Які документи для видачі свідоцтва про право на спадщину має витребувати нотаріус?

Задача №2.

Мешканця м. Вінниці Терлецького В.К. було засуджено у 1937 році до позбавлення волі на 10 років. З 1947 року Терлецький В.К. проживав у м. Кустанай Казахської РСР і помер у 1949 році.

У березні 1998 року Комісією з поновлення прав реабілітованих Вінницького міськвиконкому за заявою онуки Терлецького Бойко Н.Г. призначено компенсаційні виплати. Бойко Н.Г. звернулася до Першої Вінницької державної нотаріальної контори у листопаді 1998 року із заявою про видачу свідоцтва про право на спадщину на компенсаційні виплати.

Які дії нотаріуса?

Задача №3.

Спадкоємцями за законом померлого Ковальчука А.П. є його дружина, мати і донька від першого шлюбу. Заповіт відсутній. Спадковим майном є ½ частка квартири та ½ частка автомобіля.

До нотаріальної контори звернулись мати та донька померлого, які не в змозі надати правовстановлювальні документи на майно, оскільки вони знаходять у дружини померлого.

Які дії нотаріуса?

Задача №4.

2 січня 2004 року помер Слободян Л.О. не отримавши на заводі заробітну плату за останні три місяці. Слободян Л.О. був самотнім, проживав сам у приватизованій квартирі. До нотаріальної контори звернувся двоюрідний брат померлого з заявою про видачу йому свідоцтва про право на спадщину на квартиру та вищевказану заробітну плату.

Прокоментуйте.

Задача №5.

Перед операцією громадянин Бойко склав заповіт і посвідчив його у чергового лікаря. Під час проведення операції Бойко помер. Його заповіт разом з довідкою про смерть наступного дня було передано його вдові.

Чи порушена процедура та форма посвідчення заповіту? Як мав діяти черговий лікар?

Задача № 6.

Громадянин М. помер у м. Саратові, де мешкав останні роки життя. Після його смерті залишилося спадкове майно, яке складалося з квартири у м. Донецьку, грошових внесків в Ощадбанках м. Саратова і м. Донецька, земельної ділянки у м. Суми.

Ким будуть видаватися свідоцтва про право на спадщину? Які особливості видачі цих свідоцтв?

Задача № 7.

До держнотконтори звернулися спадкоємці гр. М.: син з заявою про прийняття спадщини та видачу свідоцтва про право на спадщину на квартиру, дружина із заявою про відмову від належної їй частки спадкового майна на користь сина спадкодавця. Протягом шестимісячного строку дружина звернулась знову з вимогою скасувати свою заяву, враховуючи, що їй не було відомо про наявність іншого спадкового майна.

Дії нотаріуса. Яким чином будуть видаватися свідоцтва про право на спадщину?

Тема 36. Спадковий договір.

План:

1. Поняття, сторони, форма та зміст спадкового договору.
2. Особливості спадкового договору за участю подружжя.
3. Забезпечення виконання та розірвання спадкового договору.

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. №436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.
3. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2007р.
2. Сімейне право України, Підручник, В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,-Кондор,2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема: 37. Поняття, предмет, метод та принципи сімейного права. Сімейні правовідносини

Навчальні питання:

1. Предмет сімейного права
2. Метод сімейного права
3. Основні засади (принципи) сімейного права
4. Поняття сімейних правовідносин та їх види
5. Підстави виникнення, зміни та припинення сімейних правовідносин

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. №436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.
3. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова, -К, Юринком Інтер, 2007р.
2. Сімейне право України, Підручник, В.І.Борисова, -К, Юринком Інтер, 2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К, -Кондор, 2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 39. Немайнові права та обов'язки батьків і дітей.**План**

1. Порядок визначення прізвища, імені, по батькові та реєстрація громадянства дітей
2. Права та обов'язки батьків по вихованню та по розвитку дітей
3. Вирішення спорів, пов'язаних з місцем проживання дітей
4. Підстави та наслідки позбавлення батьківських прав.

Рекомендована література**Основна**

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. №436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.
3. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова, -К, Юринком Інтер, 2007р.
2. Сімейне право України, Підручник, В.І.Борисова, -К, Юринком Інтер, 2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К, -Кондор, 2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 40. Майнові права та обов'язки батьків, дітей та інших членів сім'ї.**План**

1. Управління майном дитини та використання доходу від майна дитини.
2. Право власності на аліменти, одержані на дитину.
3. Правовідносини батьків і дітей щодо утримання. Обов'язок батьків утримувати дитину

4. Правовідносини батьків і дітей з приводу майна
5. Стягнення аліментів за минулий час і заборгованості за аліментами
6. Обов'язок батьків утримувати повнолітніх дочку, сина та його виконання
7. Припинення обов'язку батьків утримувати дитину
8. Обов'язок повнолітніх дочки, сина утримувати батьків та його виконання:

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. №436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.
3. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова, -К, Юринком Інтер, 2007р.
2. Сімейне право України, Підручник, В.І.Борисова, -К, Юринком Інтер, 2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К, -Кондор, 2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Тема 41. Влаштування дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.

План

1. Суть усиновлення в сімейному праві.
2. Поняття і значення опіки та піклування в сімейному праві.
3. Правовий статус патронату над дітьми.

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. №436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.
3. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова, -К, Юринком Інтер, 2007р.
2. Сімейне право України, Підручник, В.І.Борисова, -К, Юринком Інтер, 2006р.
3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К, -Кондор, 2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Завдання для самостійної роботи

Ряд питань навчальної дисципліни виносяться на самостійне опрацювання. Виконання самостійної роботи оцінюється окремо та є невід'ємною складовою успішного проходження курсу. Для виконання завдань самостійної роботи вам необхідно зробити конспект нижчезазначених питань. Кожне питання має бути ґрунтовно висвітлене в обсязі не менше двох сторінок рукописного тексту.

1. Заповнення прогалин чинного цивільного законодавства: аналогія права, аналогія закону та можливості їх застосування.
2. Поняття, особливості та види цивільних правовідносин.
3. Структура цивільних правовідносин: суб'єктний склад, об'єкт і зміст.
4. Юридичні вчинки і юридичні акти;
5. Адміністративні акти і правочини;
6. Складні юридичні факти.
7. Підстави і порядок обмеження в дієздатності повністю дієздатних фізичних осіб. Юридичні наслідки обмеження особи в дієздатності.
8. Підстави і порядок визнання особи недієздатною. Час, з якого особа вважається недієздатною. Поновлення фізичної особи у дієздатності.
9. Правосуб'єктність територіальних громад як суб'єктів цивільного права. Участь територіальних громад у цивільних правовідносинах.
10. Порядок визначення та обчислення строків(термінів).
11. Поняття позовної давності. Соціально-економічні передумови запровадження інституту позовної давності.
12. Тривалість позовної давності. Загальна та спеціальна позовна давність.
13. Початок перебігу позовної давності.
14. Зупинення та перерва позовної давності.
15. Імперативність та диспозитивність у визначенні та застосуванні позовної давності.
16. Правові наслідки закінчення позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.
17. Форми і види права власності в Україні.
18. Зміст права власності.
19. Підстави виникнення права власності.
20. Підстави припинення права власності.
21. Випадки та порядок примусового вилучення майна у власника.
22. Авторське право і суміжні права.
23. Патентне право.
24. Способи припинення виконання зобов'язань.
25. Поняття та загальна характеристика завдатку. Відмежування завдатку від авансу. Функції завдатку.
26. Поняття та загальна характеристика гарантії. Відмежування гарантії від поруки.
27. Поняття, функції та сфера застосування застави.
28. Види застави.
29. Порядок звернення стягнення на предмет застави.
30. Притримання як вид (спосіб) забезпечення виконання зобов'язань.
31. Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу.
32. Договір міни. Бартер.
33. Поняття договору довічного утримання (догляду).
34. Спеціальні види зберігання, їх сутність.
35. Відповідальність зберігача за втрату або пошкодження речей.

Рекомендована література

Основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461. – Глава VIII, статті 113-166.

2. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. №436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.

3. Цивільне право України: Підручник. Загальна частина./ За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки; = К.: Алерта, 2014.

Допоміжна

1. Цивільне право України. Підручник. У 2-х кн., В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2007р.

2. Сімейне право України, Підручник, В.І.Борисова,-К,Юринком Інтер,2006р.

3. Цивільне право України. Навч. Пос. Л.О.Доліненко, В.О.Доліненко, К,-Кондор,2006р.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>

2. Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>

3. Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>

Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання виконуються у вигляді рукописного есе обсягом до 5 сторінок за темою яка обирається з нижченаведеного переліку або індивідуальною темою погодженою з викладачем. При написанні есе доцільним буде скористатись порадами за посиланням: <https://zno.if.ua/?p=985>

Тематика есе:

1. Поняття і особливості цивільного приватного права та його відмінність від публічного;
2. Загальна характеристика цивільного права зарубіжних держав.
3. Видові ознаки правовідносин (цивільно-правовий аспект)
4. Правовідносини в радянському праві: історично-порівняльний аспект
5. Поняття та ознаки юридичної особи
6. Способи виникнення юридичної особи.
7. Інші публічні утворення як учасники цивільних правовідносин.
8. Принципи здійснення недоговірного представництва у цивільному праві України.
9. Підстави виникнення представництва.
10. Зміст повноважень представника.
11. Підстави припинення добровільного представництва.
12. Наслідки скасування довіреності.
13. Позовна давність та юридичні наслідки її спливу.
14. Значення строків в цивільному праві.
15. Земельний і особистий сервітут, як види речового права.
16. Емфітевзис і суперфіцій, як права на чужі речі.
17. Право на винаходи, корисні моделі і промислові зразки..
18. Право на сорти рослин і нові породи тварин.
19. Право на нерозкриття інформацію.
20. Способи забезпечення виконання зобов'язань.
21. Загальна характеристика способів забезпечення виконання зобов'язань.
22. Застава як спосіб забезпечення виконання зобов'язань.
23. Неустойка як спосіб забезпечення виконання зобов'язань.
24. Розмежування завдатку та застави як засобів забезпечення виконання зобов'язань.
25. Відмежування гарантії від поруки.
26. Правова характеристика окремих видів застави.
27. Загальна характеристика договорів про оплату та передачу майна.
28. Загальна характеристика договору міни.
29. Загальна характеристика договору дарування.

30. Особливості суб'єктного складу договору зберігання.
31. Особливості укладення і форми договору зберігання.
32. Підстави та межі відповідальності за порушення договору зберігання.
33. Особливості відповідальності професійного зберігача.
34. Відмінність договору зберігання від суміжних договорів.
35. Спеціальні види зберігання.

Порядок оцінювання

Оцінювання ваших досягнень відбувається за системою відображеною в Таблиці 1

Таблиця 1

№	Назва теми	Всього балів	Лекції	Семінари	Практичні заняття	
Розділ 1. Загальні положення цивільного права. Суб'єкти цивільних відносин.						
1	Цивільне право як галузь українського права	0,5	0,5			
2	Цивільне законодавство України	1		1		
3	Цивільні правовідносини	1,5	0,5	1		
4	Фізичні особи як суб'єкти цивільних відносин	0,5	0,5			
5	Юридичні особи.	1,5	0,5	1		
6	Участь держави, територіальні громади у цивільних відносинах	1		1		
Розділ 2. Об'єкти у цивільному праві. Правочини. Представництво, довіреність та строки цивільному праві.						
7	Об'єкти цивільних правовідносин.	1,5	0,5	1		
8	Правочини: поняття, види, форми, умови дійсності та недійсності.	1,5	0,5	1		
9	Представництво і довіреність.	2			2	
10	Строки та терміни в цивільному праві.	1,5	0,5	1		
Розділ 3. Право власності. Інші речові права.						
11	Загальні положення права власності.		0,5		2	
12	Захист права власності.			1		
13	Права інтелектуальної власності		0,5			
14	Суміжні речові права		0,5	1		

Розділ 4. Загальні положення про зобов'язання. Забезпечення зобов'язань. Правові наслідки порушення зобов'язання.						
15	Загальні положення про зобов'язання	1,5	0,5	1		
16	Забезпечення виконання зобов'язання	3,5	0,5	1	2	
17	Відповідальність у цивільному праві.	1,5	0,5	1		
Розділ 5. Загальні положення про договір. Купівля. Дарування. Рента.						
18	Категорія договору у цивільному праві	1,5	0,5	1		
19	Договір купівлі-продажу	1,5	0,5	1		
20	Договір дарування	1,5	0,5	1		
21	Договір ренти	-	-	-		
Розділ 6. Загальні положення про оренду. Підрядні відносини. Перевезення. Зберігання						
22	Договір оренди		0,5	1		
23	Договір підряду		0,5	1		
24	Договір перевезення.		0,5	1		
25	Договір зберігання.		0,5	1		
Розділ 7. Кредитно-розрахункові відносини. Страхування. Комерційна концесія. Спільна діяльність.						
26	Договори позики та кредиту.	1,5	0,5	1		
27	Договір банківського вкладу.	0,5	0,5			
28	Розрахунки.	1		1		
29	Договір страхування	1,5	0,5	1		
30	Договір комерційної концесії. Спільна діяльність.	1		1		
Розділ 8. Позадовісні зобов'язання. Відшкодування шкоди.						
31	Загальні положення про позадовісні зобов'язання.	0,5	0,5			
32	Загальні положення про відшкодування шкоди.	1,5	0,5	1		
Розділ 9. Спадкові відносини. Реалізація спадкових прав.						
33	Загальні положення про спадкування.	2,5	0,5	1	1	
34	Спадкування за заповітом.	2,5	0,5	1	1	
35	Спадкування за законом	2,5	0,5	1	1	
36	Спадковий договір			1		
Розділ 10. Сімейні відносини. Особисті права та обов'язки батьків та дітей. Усиновлення, опіка, піклування.						
37	Поняття та принципи сімейного права	1,5	0,5	1		

	України. Шлюбні правовідносини.					
38	Шлюб. Права та обов'язки подружжя	0,5	0,5			
39	Немайнові права та обов'язки батьків і дітей.	1,5	0,5	1		
40	Майнові права та обов'язки батьків, дітей та інших членів сім'ї.	1,5	0,5	1		
41	Влаштування дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.	2,5	0,5	1	1	
Всього балів за курсом		58,5	16,5	32	10	
Виконання завдань для самостійної роботи на написання есе		1,5				
Екзамен		40				
Всього		100				

За ведення конспекту лекцій нараховується 0,5 балу за кожну тему, що повністю відображена у вашому конспекті. Таким чином, за роботу на лекціях ви можете отримати до 16,5 балів. Нагадуємо, що під час лекцій та інших занять не припустимо відволікатись розмовами, користуватись мобільними телефонами та іншими гаджетами, порушувати дисципліну в будь який інший спосіб. Запізнення на лекцію так само не припустимі, викладач залишає за собою право не допустити до заняття студента, що порушує дисципліну або запізнюється. Поважайте працю викладача, ваших товаришів по навчанню та себе – дотримуйтесь дисципліни під час освітнього процесу. Ці ж самі правила поведінки поширюються й на інші форми занять (семінари, практичні). Користування гаджетами для доступу до мережі Інтернет припустиме лише під час семінарських/практичних занять за вказівкою чи дозволом викладача. Пропущені лекції слід відпрацювати переписавши конспект та продемонструвавши його викладачу, при цьому слід бути готовим відповісти на його питання за змістом лекції.

Робота на семінарах оцінюється за наступними критеріями:

- ваша присутність та повний конспект семінарських питань забезпечують вам 0,3 бали;
- для того аби отримати ще 0,3 бали слід брати участь в опрацюванні семінарських питань (доповнення, відповідь на питання викладача, висловлення своєї обґрунтованої точки зору під час обговорення проблемних питань);
- виступ із доповіддю на питання за планом семінарського завдання може принести вам до одного бала за умови, що відповідь буде змістовною та відповідати плановому питанню;
- якщо, при виступі, ви проявите ґрунтовну підготовку, висловіте власну точку зору щодо висвітлюваної проблеми й підкріпите її аргументацією, правильно відповісте на уточнюючі питання викладача то можете отримати 1 бал.

Таким чином ваша участь в роботі семінару може принести вам до 1 бала за одне заняття. Пропущений семінар відпрацьовується написанням конспекту всіх питань з плану заняття та відповідями на питання викладача за змістом семінару під час відпрацювання.

Практичні заняття можуть принести вам по 1 бала за одне заняття за умови попереднього опрацювання матеріалів для підготовки до заняття й успішного виконання всіх завдань безпосередньо на самому занятті. Не виконання завдань знижує ваш бал пропорційно відсотку й рівнів складності завдань з якими ви не впорались. Ваша присутність без підготовки та нездатність впоратись із завданнями оцінюється 0 балів. Відпрацювання пропущених чи оцінених у 0 балів занять відбувається за умови попереднього ознайомлення з матеріалами для підготовки до практичного заняття та виконання завдань запропонованих викладачем (увага – завдання можуть відрізнитись від тих, що вирішували ваші одногрупники).

Самостійна робота оцінюється викладачем з розрахунку 0,5 бала за два повністю висвітлених в конспекті питання з вищенаведеного списку. За виконання завдань для самостійної роботи ви можете отримати до 1,5 бали.

Кожен курсант (студент, слухач) має до кінця року написати та надати викладачу есе на тематику з запропонованого переліку або за власною темою узгодженою з викладачем. Успішне виконання цього завдання оцінюється в 1,5 бали. При цьому оцінка відбувається узагальненням балів за 5 критеріями: 1) грамотність та оформлення – 0,3 бала; 2) відповідність змісту темі – 0,3 бала; 3) структурна логічність – 0,3 бала; 4) аргументованість висновків – 0,3 бала; 5) оригінальність роботи та культура посилань на джерела – 0,3 бала.

Підсумковий контроль з дисципліни відбувається у вигляді усного екзамену на якому ви можете отримати до 40 балів в залежності від повноти та обґрунтованості ваших відповідей. На заліку викладач задає вам 4 питання з переліку наведеного нижче, кожна відповідь дає вам до 10 балів. Якщо під час проходження курсу ви набрали 60 балів то маєте право не здавати екзамен вдовольнившись підсумковою оцінкою відповідно до кількості набраних балів. Схема переведення балів у підсумкову оцінку наведена в Таблиці 2.

Таблиця 2

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
64-74	D	
60-63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Питання до екзамену

1. Поняття та ознаки господарської діяльності.

2. Ідейно-історичні передумови відокремлення господарського права як самостійної галузі права.
3. Загальна характеристика предмету регулювання господарського права.
4. Підприємництво як предмет регулювання господарського права, його ознаки, принципи та види обмежень.
5. Метод правового регулювання господарської діяльності.
6. Джерела господарського права: поняття, види та система.
7. Господарсько-правові норми: структура, види.
8. Історія та тенденції розвитку науки господарського права. Спори навколо кодифікації господарського законодавства.
9. Методи та форми державного регулювання господарських відносин.
10. Конституція та інші нормативно-правові акти України про державний вплив на економіку.
11. Поняття та форми державної господарської діяльності; державне замовлення та фінансування.
12. Державна регуляторна політика: поняття, значення та процедури.
  13. Сутність та складові поняття легалізації господарської діяльності.
  14. Порядок державної реєстрації суб'єктів господарювання.
  15. Порядок державної реєстрації змін в установчі документи та зміни відомостей про суб'єктів господарювання.
  16. Порядок державної реєстрації припинення суб'єктів господарювання.
  17. Порядок ліцензування.
  18. Поняття та види суб'єктів господарського права.
  19. Поняття та види підприємств, теорія «персоніфікації підприємств» («господарчого органу»).
  20. Установчі документи суб'єктів господарювання.
  21. Правовий статус державних, в тому числі казенних підприємств.
  22. Поняття, види та історія виникнення господарських товариств.
  23. Правовий статус, види та порядок створення акціонерного товариства.
  24. Правовий статус товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю.
  25. Правовий статус командитного та повного товариств.
  26. Правовий статус господарських об'єднань.
  27. Холдинги: поняття та правова природа.
  28. Правовий статус банків.
  29. Правовий статус структурних підрозділів вітчизняних та іноземних підприємств.
  30. Поняття та види правового режиму майна господарських організацій.
  31. Право власності в Україні: поняття, підстави виникнення, форми власності та форми права власності.
  32. Право господарського відання та оперативного управління.
  33. Правовий режим інвестицій в Україні, порядок та правові наслідки реєстрації іноземних інвестицій.
  34. Поняття, функції та види господарських зобов'язань та договорів.
  35. Організаційно-господарські зобов'язання: поняття та види.
  36. Принципи виконання господарських зобов'язань.
  37. Правове регулювання господарської діяльності з постачання продукції та його договірне забезпечення.
  38. Порядок приймання продукції по кількості та якості при виконанні договорів поставки.
  39. Правове регулювання господарської діяльності з перевезення вантажів та її договірне забезпечення.
  40. Господарсько-правові умови здійснення капітального будівництва.
  41. Правове регулювання договору підряду на капітальне будівництво.

42. Види, особливість укладання та виконання біржових угод.
43. Правове регулювання договору про спільну господарську діяльність.
44. Договір зберігання на товарному складі та його документальне оформлення.
45. Договір контрактації.
46. Договір енергопостачання.
47. Правове регулювання договору фінансового лізингу.
48. Співвідношення договору господарської оренди та договору загально-цивільного найму.
49. Договір концесії.
50. Правовий режим інноваційної діяльності.
51. Пільги та гарантії іноземних інвесторів.
52. Способи забезпечення виконання господарських зобов'язань.
53. Форма господарських договорів та наслідки її недодержання.
54. Підстави визнання господарських договорів недійсними.
55. Порядок укладання, зміни та припинення господарських договорів.
56. Поняття, значення та функції господарсько-правової відповідальності.
57. Форми господарсько-правової відповідальності.
58. Оперативно-господарські санкції, відмежування від інших способів самозахисту цивільних прав.
59. Штрафні санкції в сфері господарювання.
60. Поняття та склад збитків, що підлягають стягненню за господарські правопорушення.
61. Конфіскація та адміністративно-господарський штраф як форми господарсько-правової відповідальності.
62. Адміністративно-господарські санкції, їх види та особливості застосування.
63. Юридичні та фактичні підстави господарсько-правової відповідальності.
64. Види господарсько-правової відповідальності
65. Поняття та ознаки комерційного розрахунку.
66. Загальна характеристика антимонопольно-конкурентного законодавства.
67. Антиконтурентні узгоджені дії: поняття та прояви.
68. Домінуюче (монопольне) становище: поняття та види зловживання ним.
69. Антиконтурентні дії органів влади, місцевого самоврядування та адміністративно-господарського управління та контролю: поняття та прояви.
70. Недобросовісна конкуренція: поняття та прояви.
71. Правове обмеження концентрації суб'єктів господарювання.
72. Санкції за порушення законодавства про захист економічної конкуренції та порядок їх застосування.
73. Поняття та види цін, порядок їх встановлення.
74. Система та повноваження державних органів по контролю за цінами.
75. Поняття та види банківської (фінансової) діяльності.
76. Суб'єкти банківської (фінансової) діяльності. Види та організаційно-правові форми банківських установ.
77. Національний банк України: функції та повноваження. Індикативне та адміністративне регулювання банківської діяльності.
78. Банківські рахунки та їх види. Порядок відкриття та закриття банківських рахунків, права і обов'язки сторін по договору банківського рахунку.
79. Правові основи безготівкових розрахунків в народному господарстві. Розрахунково-касове обслуговування та його зміст.
80. Кредитні операції банків. Види банківського кредиту (банківської позики).
81. Депозитні операції банків. Інші операції банків.
82. Поняття страхової діяльності. Суб'єкти ринку страхових послуг.
83. Правове регулювання страхової діяльності в Україні.

84. Поняття, види та суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.
85. Загальні вимоги щодо здійснення зовнішньоекономічної діяльності, заходи тарифного та нетарифного регулювання.
86. Механізм державного примусу для повернення в Україну валютної виручки від реалізації зовнішньоекономічних контрактів.
87. Санкції за порушення законодавства про зовнішньоекономічну діяльність.
88. Поняття, причини та наслідки банкрутства. Підстави порушення справи про банкрутство.
89. Призначення та сфера застосування інституту банкрутства.
90. Поняття і ознаки неплатоспроможності та банкрутства.
91. Учасники справи про банкрутство. Особи, які можуть (не можуть) бути суб'єктом банкрутства.
92. Мирова угода як судова процедура у справі про банкрутство. Умови та порядок її застосування.
93. Ліквідаційна процедура у справі про банкрутство. Умови та порядок її застосування.

Політика академічної доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших курсантів (студентів, слухачів);
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань курсантів (студентів, слухачів).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна

Нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України: Прийнятий 16 січня 2003р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №40-44. - Ст. 356.
2. Господарський кодекс України: Прийнятий 16 січня 2003р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №18, №19-20, №21-22. - Ст. 144.
3. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991р. // Відомості Верховної Ради України. - 1991. - №49. - Ст. 682.
4. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. - № 50-51 (від 19.12.2008). - Ст. 384.
5. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 1 червня 2000р. // Відомості Верховної Ради України. - 2000. - №36. -Ст.299.
6. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців: Закон України від 15 травня 2003р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №31-32. - Ст. 263.
7. Про фермерське господарство: Закон України від 19 червня 2003р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №45. - Ст. 363.
8. Про кооперацію: Закон України від 10 липня 2003р. // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - №5. - Ст. 35.

9. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11 вересня 2003р. // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - №9. - Ст. 79.
10. Про державну підтримку малого підприємства: Закон України від 14 жовтня 2000р. // Відомості Верховної Ради України. - 2000. - №51-52. - Ст. 447.
11. Про державну підтримку малого підприємства: Указ Президента України від 12 травня 1998р. №456 // Офіційний вісник України. - 1998. - №19.-Ст. 15.
12. Про державну підтримку малого підприємництва: Закон України від 19 жовтня 2000р. // Відомості Верховної Ради України. - 2000. - №51-52. -Ст.447.
13. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 30 червня 1999р. // Відомості Верховної Ради. - 1999. - №42-43. - Ст. 378.
14. Порядок проведення досудової санації державних підприємств, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 17 березня 2000р. №515 // Офіційний вісник України. - 2000. - №12. - С. 98.
15. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 1 червня 2000р. // Відомості Верховної Ради. - 2000. - №36. - Ст. 299.
16. Про приватизацію державного майна: Закон України від 4 березня 1992р. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - №24. - Ст. 348.
17. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22 листопада 1996р. // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - №5. - Ст. 28.
18. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень: Закон України від 18 листопада 2003р. // Відомості Верховної Ради України. -2004. - №2. - Ст. 42.
19. Про заставу: Закон України від 2 жовтня 1992р. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - №47. - Ст. 642 (з наст, змінами і доповненнями).
20. Про оренду державного і комунального майна: Закон України від 14 березня 1993р. // Відомості Верховної Ради України. - 1995. - №15. Ст. 99,-№31.-Ст. 244.
21. Про поставку продукції для державних потреб: Закон України від 22 грудня 1995р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - №.3 - Ст. 9.
22. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №36. - Ст. 276.
23. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22 травня 2003р. //Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №36. - Ст. 276.
24. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001р. //Відомості Верховної Ради України. - 2001. - №12. - Ст. 64.
25. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23 червня 2006р. // Відомості Верховної Ради України. 2006. - №31. - Ст. 268.
26. Закон України “Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон.” від 13.10.1992 р.// ВВР. – 1992. - N 50. - Ст.676.
27. Закон України “Про концесії” від 16.07.1999 р. // ВВР. – 1999. - N 41. - Ст.372.
28. Закон України “Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг” від 14.12.1999р.// www.rada.gov.ua.
29. Постанова КМУ від 12.04.2000р. №643 “Про затвердження Типового концесійного договору”// www.rada.gov.ua.

Навчальна та наукова література

1. Александров Д. Питання законодавчого закріплення методики оцінки об'єктів інтелектуальної власності при купівлі-продажу цілісних майнових комплексів. // Підприємництво, господарство і право. – 2007. - №3. – С.64-68.
2. Александров Д. Правові питання, що виникають при купівлі-продажу об'єктів промислової власності у складі цілісного майнового комплексу. // Підприємництво, господарство і право. – 2007. - №4. – С. 112-117.

3. Бірюков О. ЮНСІТРАЛ і транскордонні банкрутства. // Підприємництво, господарство і право. – 2007. - №2. – С. 50-54.
4. Вінник О.М. Господарське право: Навч. посібн. – 2-ге вид., змін. та доп. – К.: Правова єдність, 2008. – 766 с.
5. Вінник О.М. Господарське право: Курс лекцій. - К.: Правова єдність, 2009.
6. Гетьманець О.П. Господарське право :Підручник: у 2 ч. – Х.: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2014. – 368 с.
7. Кравчук В. Відмова від виходу та недійсність виходу з господарського товариства. // Підприємництво, господарство і право. – 2007. - №3. – С. 7-9.
8. Лебідь В.І., Можаровська Н.О., Нескороджена Л.Л. Господарське право: навчальний посібник. – 2-ге видання допов. і перероб. – К. : Алерта, 2014. – 416 с.
9. Шаперенков К. Сторони договору простого товариства. // Підприємництво, господарство і право. – 2007. - №2. – С. 37-41.
10. Щербина В.С. Господарське право: Підручник. – 6-те вид., перероб. і доп. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 640 с.

Допоміжна

Роз'яснення, рекомендації та листи Вищого господарського суду України

1. Рекомендації Президії Вищого господарського суду України від 02.02.2010 р. № 04-06/15 „Про практику застосування господарськими судами земельного законодавства” // Вісник господарського судочинства. – 2010. – № 2.
2. Рекомендації Президії Вищого господарського суду України від 28.12.2007 р. № 04-5/14 „Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин” // Вісник господарського судочинства. – 2008. – № 1.
3. Лист Вищого господарського суду України від 05.02.2010 р. № 05-06/520/78 „Щодо деяких питань розгляду справ про банкрутство” // www.rada.gov.ua
4. Постанова пленуму Вищого господарського суду України від 17.05.2011 №6 «Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин».
5. Постанова пленуму Вищого господарського суду України від 26.12.2011 №15 «Про деякі питання практики застосування конкурентного законодавства»
6. Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з перевезення вантажів залізницею (Роз'яснення президії Вищого господарського суду України від 29.05.2002 № 04-5/601).
7. Про деякі питання практики розгляду справ за участю іноземних підприємств і організацій (Роз'яснення президії Вищого господарського суду України від 31.05.2002 № 05-4/608).
8. Про деякі питання практики застосування статті 12 Закону України “Про плату за землю” щодо сплати земельного податку санаторіями (Рекомендації президії Вищого господарського суду України від 25.12.02 № 04-5/1491).
9. Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з договорів на обслуговування залізничних під'їзних колій (Рекомендації президії Вищого господарського суду України від 23.12.2008 № 04-5/278).
10. Про деякі питання практики застосування конкурентного законодавства (Рекомендації президії Вищого господарського суду України від 29.10.2008 № 04-5/247)
11. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства України з питань митної справи (Рекомендації президії Вищого господарського суду України від 14.07.2005 № 04-5/218).
12. Про деякі питання практики застосування Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” (Рекомендації президії Вищого господарського суду України від 04.06.2004 № 04-5/1193).

13. Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності (Оглядний лист Вищого господарського суду України від 30.06.2009 № 01-08/411/1).
14. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з укладанням і виконанням кредитних договорів (Оглядний лист Вищого арбітражного суду України від 31.01.2001 № 01-8/97).
15. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з орендними правовідносинами (Оглядний лист Вищого арбітражного суду України від 12.04.2001 № 01-8/442).
16. Апанасенко К.І. Право комунальної власності: господарсько-правовий аспект : моногр. / К.І. Апанасенко. – К. : Видавничий дім "Слово", 2010. – 264 с.
17. Атаманова Ю.Є. Господарсько-правове забезпечення інноваційної політики держави : моногр. / Ю.Є. Атаманова. – Х. : ФІНН, 2008. – 424 с.
18. Беяневич О.А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти) : моногр. / О.А. Беяневич. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 592 с.
19. Бобкова А.Г. Біржове право : навч. посіб. / А.Г. Бобкова, Ю.О. Моїсєєв. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 200 с.
20. Вінник О.М. Інвестиційне право : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. / О.М. Вінник. – К.: Правова єдність, 2009. – 616 с.
21. Віхров О.П. Організаційно-господарські правовідносини : моногр. / О.П. Віхров. – К. : Видавничий дім "Слово", 2008. – 512 с.
22. Гринюк Р.Ф. Правовой статус коммунальных предприятий в Украине : моногр. / Р.Ф. Гринюк. – Донецк : Дельта, 2002. – 183 с.
23. Грудницкая С.Н. Хозяйственная правосубъектность государственных предприятий: проблемы теории и практики: моногр. / С.Н. Грудницкая. – Донецк: Юго-Восток, Лтд, 2011. – 428 с.
24. Господарське право: практикум / [Щербина В.С., Пронська Г.В., Вінник О.М. та ін.] ; за заг. ред. В.С. Щербини. – 2-ге вид. перероб. і доп. – К : Юрінком Інтер, 2003. – 416 с.
25. Зельдина Е.Р. Специальный режим хозяйствования: теоретические вопросы и направления модернизации : моногр. / Е.Р. Зельдина. – Донецк : ООО "Юго-Восток, ЛТД", 2007. – 326 с.
26. Знаменский Г.Л. Новое хозяйственное право. Избранные труды : сб. науч. трудов / Г.Л. Знаменский. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 488 с.
27. Конституційні засади економічної системи України : моногр. / В.А. Устименко, Р.А. Джабраїлов, В.М. Кампо та ін. ; за ред. В.А. Устименка. – Донецьк : Юго-Восток, 2011. – 219 с.
28. Кравець І.М. Правове становище суб'єктів організаційно-господарських повноважень : моногр. / І. М. Кравець. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 240 с.
29. Мамутов В.К. Кодифікація : сб. науч. трудов. / В.К. Мамутов. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 248 с.
30. Підприємницьке право в схемах: загальна частина : навч. посіб. ; за заг. ред. С.І.Бевз. – К. : ПП „Фірма Гранмна”, 2012. – 292 с.
31. Подцерковний О. П. Грошові зобов'язання господарського характеру : проблеми теорії і практики : моногр. / О. П. Подцерковний. – К. : Юстиніан, 2006. – 424 с.
32. Полюхович В.І. Державне регулювання фондового ринку України: господарсько-правовий механізм : моногр. / В.І. Полюхович. – К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2012. – 337 с.
33. Резнікова В.В. Правове регулювання посередництва у сфері господарювання (теоретичні аспекти) : моногр. / В.В. Резнікова. – Хмельницький: Хмельницький ун-т управління та права, 2010. – 707 с.

34. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: моногр. / В.С. Щербина. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 264 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

- 1.База даних судових рішень "Прецедент" [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.precedent.com.ua/>
- 2.Вісник Верховного Суду України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/>
- 3.Головне державне об'єднання правової інформації Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/>
- 4.Голос України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/>
- 5.Інформаційний центр Міністерства юстиції України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.informjust.kiev.ua/>
- 6.Право України [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://pravoua.com.ua/ua/index.php?linkmy=golovna>
- 7.Правовий експерт [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://lawexpert.com.ua>
- 8.Український юридичний портал [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://www.zakoni.com.ua>
9. Український юрист [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://ukrjurist.com/>
10. Урядовий кур'єр [Елект. ресурс.]. – Режим доступу : <http://ukurier.gov.ua/uk/>